

الله الرحمن
الرحمن

گزارش راهبردی مدیریت و اقتصاد ۶۸

بررسی تأثیر تمدید تحریم ایسا (ISA) بر صنعت نفت ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مرکز پژوهشی آرا

اندیشکده سیاست‌های راهبردی اقتصاد و مدیریت (سرآمد)

دپارتمان نفت و انرژی

ویرایش اول - تابستان ۹۷

طراحی جلد و صفحه‌آرایی و چاپ واحد گرافیک مؤسسه پیام رسان حکمت و اندیشه

غیر قابل انتشار

داخلی و به منظور استفاده شخصی شما فرهیخته‌ی گرامی ارسال می‌گردد

کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی اثر متعلق به مرکز پژوهشی آرا می‌باشد

شماره تماس: ۲ الی ۸۸۸۶۳۹۶۱ - ۰۲۱

www - ararc-ir

**بررسی تأثیر تمديد
تحریم ایسا (ISA) بر
صنعت نفت ایران**

فهرست مطالب

خلاصه مدیریتی.....	۷
مقدمه.....	۱۱
۲. تحریم.....	۱۲
۲,۱. اهداف تحریم.....	۱۴
۲,۲. انواع تحریم براساس موضوع آن.....	۱۶
۲,۳. دلایل تحریم اقتصادی، وانطباق آنها بر تحریم‌های ایران.....	۱۸
۳. تحریم‌های اعمال شده علیه ایران توسط ایالات متحده آمریکا.....	۱۹
۴. قانون داماتو (ایسا).....	۲۴
۴,۱. ماشه‌های تحریم ISA.....	۲۵
۵- حمل و نقل نفت خام ایران.....	۲۸
۴,۲. مجازات‌های موجود تحت قانون ISA.....	۲۹
۵. توافق هسته‌ای ایران با گروه ۱+۵ و ارتباط آن با تحریم‌های ISA.....	۳۳

-
- ۵,۱. چگونگی برداشته شدن تحریم‌های ایسا بر اساس برجام:..... ۳۴
- ۵,۲. تمدید قانون ایسا و مغایرت آن با برجام..... ۳۷
- ۵,۳. تأثیرات تمدید قانون ایسا (ISA) ۳۹
- ۵,۴. وضعیت آینده برجام و توقف‌های ۱۲۰ روزه تحریم‌های ایسا بر اساس آن. ۴۳
- ۵,۵. وضعیت آینده صنعت نفت ایران با تمدید قانون ایسا (ISA)..... ۵۳
۶. نقشه راه و الزامات راهبردی ایران جهت مقابله با تهدیدات ناشی از تحریم
در حوزه صنعت نفت و گاز..... ۵۶
۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری:..... ۶۱

خلاصه مدیریتی

تحریم همواره جزء ابزارهایی بوده که کشور ایالات متحده آمریکا از ابتدای پیروزی انقلاب تا کنون آنرا بر علیه نظام جمهوری اسلامی ایران به کار برده است، صنعت نفت و گاز نیز به عنوان صنعتی که نقش اصلی را در اقتصاد کشور برعهده دارد از جمله مهم ترین بخش هایی بوده که در طی این سالها مورد هدف این تحریم ها قرار گرفته است. در میان انواع تحریم های نفتی آمریکا بر علیه ایران قانون تحریم ایسا از بالاترین درجه اهمیت و گستردگی برخوردار است. ورژن اولیه این قانون در سال ۱۹۹۶ به تصویب رسید و سرمایه گذاری بیش از ۲۰ میلیون دلار در میادین نفتی ایران را ممنوع اعلام کرد اما بخش مهم تحریم های آن به دلیل صنعت هسته ای ایران و طی چند الحاقیه در سال های بعد مورد تصویب قرار گرفت و به بخش های مختلف صنعت

نفت و گاز سرایت نمود.

با توافقی که میان ایران و گروه ۵+۱ بر سر موضوع هسته‌ای ایران (برجام) شکل گرفت، ایران با متوقف نمودن بخش‌هایی از برنامه هسته‌ای خود در برابر کاهش تحریم‌های اقتصادی موافقت نمود. بر همین اساس و مطابق متن برجام تحریم‌های ایسا نیز مورد اشاره قرار گرفت و بر لزوم توقف و در نهایت لغو آن تأکید گردید؛ اما در حالیکه اعتبار این قانون در تاریخ ۳۱ دسامبر ۲۰۱۶ به پایان می‌رسید آمریکا با نقض مفاد برجام به مدت ۱۰ سال دیگر آن را تمدید نمود.

تمدید این قانون علاوه بر اینکه نقض برجام است، بزرگ‌ترین ریسک و چالش پیش روی سرمایه‌گذاری خارجی در پروژه‌های نفتی ایران نیز به حساب می‌آید، در کوتاه مدت انتظار نمی‌رود که شرکت‌های بین‌المللی اقدام به سرمایه‌گذاری گسترده و ورود به پروژه‌های صنعت نفت ایران نمایند و یا حداقل جانب احتیاط را در پیش می‌گیرند تا دولت جدید ایالات متحده، رویکرد اساسی خود را نسبت به ایران، توافق برجام و اجرای قانون ایسا نشان دهد. اینکه دولت ایالات متحده چه تصمیمی را اتخاذ خواهد کرد در ۱۵ اکتبر (۲۳ مهرماه) روشن خواهد شد.

در بلند مدت نیز صنعت نفت و گاز کشور با مشکلات و چالش‌های ناشی از حفظ زیرساخت‌های تحریمی ایسا از جمله ممنوعیت ارسال تجهیزات تولید بنزین و گازوئیل، واردات آن‌ها، ممنوعیت ساخت بنادر، ممنوعیت انجام سرمایه‌گذاری و حتی ممنوعیت خدمات بیمه‌ای و ... در صورت اجرایی شدن ایسا و همچنین کارشکنی‌ها و ایجاد موانع جدید از سوی آمریکا در صورت متوقف بودن آن روبرو خواهد بود.

همچنین به دلیل ضعف ساختاری برجام بر علیه ایران، امکان پاسخگویی مناسب از جانب دولت به موارد نقض برجام از جانب آمریکا وجود ندارد، زیرا در مبحث پایبندی و اجرای طرفین به تعهدات خود و ضمانت اجراهای آن، موازین متوازی برای طرفین توافق در نظر گرفته نشده است. از طرفی تعهدات ایران به صورت شفاف و صریح ذکر شده که انجام آن می‌بایست توسط آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مورد راستی آزمایی قرار گیرد و هر حرکت خلاف آن نقض برجام محسوب شده و با ضمانت اجرای بازگشت تحریم‌ها مواجه می‌گردد ولی در مقابل، تعهدات طرف مقابل به صورت غیر شفاف و بعضاً تفسیر پذیر ذکر شده که در عمل، علاوه بر اینکه اثبات نقض برجام از جانب آن‌ها را بسیار سخت نموده، ضمانت اجرای مناسبی جهت الزام آن‌ها به پایبندی به توافق نیز در نظر گرفته نشده است؛ زیرا بر اساس مکانیزم حل و فصل اختلافات تحت برجام، چنانچه ایران از طرف مقابل به خاطر عمل نکردن به تعهداتش شکایت نماید در نهایت ظرف سی روز تمام قطعنامه‌های قبلی علیه خود ایران برمی‌گردد.

بنابراین از آنجاییکه طرف مقابل ایران در برجام کشور آمریکاست و این کشور دارای دشمنی دیرینه با ایران است و تجربه اجرایی شدن برجام نیز در طی دو سال اخیر حکایت از استمرار این دشمنی دارد، نمی‌توان به عنوان راه حل اصولی و درازمدت چالش‌های پیش رو در صنعت انرژی کشور بر آن تکیه و اطمینان نمود.

در نتیجه در مقابله تمديد تحریم‌های ایسا (ISA) و به‌طورکلی تحریم‌هایی که حوزه انرژی را در ایران نشانه گرفته اند دولت دو راهبرد کوتاه مدت و بلند مدت را باید اتخاذ نماید. در راهبرد کوتاه مدت دولت باید با اتخاذ تدابیر مناسب نهایت تلاش خود را برای

بدست آوردن حقوق خود ذیل برجام انجام دهد و زمینه را برای جذب هر چه بیشتر سرمایه و دانش فنی شرکت های خارجی به صنعت نفت و گاز فراهم آورد و در راهبرد بلند مدت دولت می بایستی با تکیه بر توان داخلی و اتخاذ راهکارهای مناسب بر اساس سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی اقدامات لازم را جهت قطع وابستگی بودجه به نفت و تکیه آن به تولید داخلی و مالیات را در دستور کار خود قرار دهد و همچنین با حمایت از ایجاد و توسعه شرکت های دانش بنیان، زمینه را برای کاهش وابستگی این صنعت به دانش و تخصص شرکت های خارجی فراهم آورد.

مقدمه

وابستگی اقتصادی کشورهای نفت‌خیز به درآمدهای ناشی از تولید نفت و گاز از یک‌سو و همچنین سرمایه‌عظیمی که این کشورها جهت بهره‌برداری از منابع خود نیازمند آن هستند و غالباً ناچار به استفاده از سرمایه‌گذاران خارجی میباشند، از سوی دیگر، موجب شده است که قدرتهای جهانی به جهت اعمال خواستههای سیاسی خود، صنعت نفت و گاز این کشورها را مورد هدف قرار داده و از حربه تحریم جهت اعمال فشار به منظور تغییر رفتار سیاسی کشور مورد نظر بهره ببرند و اجرای قراردادهای مربوط به این حوزه را با چالش‌هایی روبه‌رو نمایند.

از همین رو صنعت نفت و گاز جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از بزرگ‌ترین دارندگان ذخایر نفت و گاز در جهان به دفعات متعددی از سوی سازمانهای بین‌المللی و کشورهای مختلف مورد تحریم قرار گرفته است.

نخستین مورد آن تحریم قانونمند و جامع بریتانیا علیه ایران است که در واکنش به ملی شدن صنعت نفت در زمان نخست‌وزیری محمد مصدق صورت گرفت. پس از آن نیز ایالات متحده آمریکا یکی از مهم‌ترین کشورهای است که تحریمهای متعددی را علیه صنعت نفت ایران مورد تصویب قرار داده است، در سال ۱۹۷۹ یعنی زمانی که تسخیر سفارت آمریکا در ایران به وقوع پیوست، جیمی کارتر با صدور دستورالعمل شماره ۴۷۰۲ که مربوط به تحریم واردات نفت

۱ عملیات نفتی چه در بخش بالادستی و چه در بخش پایین‌دستی جزء صنایع سرمایه‌بر محسوب میشوند که برای انجام آنها میلیاردها دلار ارز خارجی و میلیاردها ریال پول داخلی نیاز است. تنها برای توسعه یک میدان نفتی جهت تولید صد هزار بشکه در روز بین سه تا چهار میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز است. این حجم از سرمایه‌گذاری به‌اضافه هزینه‌های اکتشاف و هزینه‌های تولید مقادیر قابل توجهی را تشکیل میدهد.

از ایران بود، اولین تحریم این کشور علیه ایران را وضع نمود. در دوره ریاست جمهوری کلینتون در آمریکا، تحریمهای یکجانبه علیه ایران به شکل چشمگیری افزایش یافت و مجموعه تحریمها در قالب دستورالعملهای متوالی اعلام شد. دومین دستورالعمل اجرایی کلینتون به شماره ۱۲۹۵۷ مربوط به ممنوعیت معامله و مشارکت در توسعه منابع نفتی ایران بود که در سال ۱۹۹۵ تنظیم شد [۱]، این دستور اجرایی تنها ۱۰ روز پس از امضای قرارداد شرکت آمریکایی کونوکو (Conoco) با ایران صادر شد و این شرکت را مجبور به لغو قرارداد ۵۵۰ میلیون دلاری خود برای توسعه میداین سیری با ایران کرد.

علاوه بر این دستورالعملهای اجرایی، قوانین مهمی در کشور آمریکا به تصویب رسیده که نقش مهمی را در روند تحریمها علیه اقتصاد و صنعت نفت ایران ایفا نموده است. قانون سوم ژانویه ۱۹۹۶، معروف به قانون تحریم ایران و لیبی^۱ یا قانون داماتو از جمله مهم‌ترین این قوانین است که در سال ۱۹۹۶، توسط کنگره آمریکا به تصویب رسید.

۲.۲. تحریم

تحریمها در سطح بین‌المللی به اقدامات فردی یا دسته جمعی علیه کشور یا کشورهایی گفته می‌شود که قواعد بین‌المللی را نقض یا تهدید به نقض می‌کنند. معمولاً این تحریمها شامل اقدامات سیاسی، اقتصادی یا نظامی می‌باشد. به گفته محققان دانشگاه هاروارد آمریکا که مبتنی بر گزارش کارشناس امور خاورمیانه سازمان ملل میباشد، تحریمهایی که طی سال‌های

1 The Iran -Libya Sanctions Act) ILSA(

۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ علیه ایران اعمال شده است را می‌توان جامع‌ترین نوع تحریمها در عرصه بین‌المللی دانست که از سوی کشورهای مختلف با اهداف متفاوت و با توسل به وسیله‌های گوناگون صورت پذیرفته است و مطلوب‌نهایی این اعمال فشار، وادار نمودن ایران به پذیرش محدود کردن برنامه هسته‌های خود بوده است. تعاریف متعددی از مفهوم تحریم وجود دارد که هرکدام با توجه ویژه به یکی از ابعاد مفهوم تحریم نگاشته شده‌اند. ذیلاً به ارائه برخی از این تعاریف می‌پردازیم:

در یک چشم‌انداز کلی، تحریم شامل هر عمل منفی یا پاسخ به عمل یا کنش در چارچوب اهداف تحریم است. به عبارت روشنتر، تحریم سلسله اقدامات بدون استفاده از قوای تهدید علیه کشور هدف است و نیز می‌توان چنین گفت که تحریم عبارت از اقدامات اجباری علیه یک یا چند کشور برای ایجاد تغییر در سیاستها یا دست‌کم نمایش ایده‌های یک کشور در قبال سیاستهای دیگر کشورهاست. عبارت معروفی نیز در شناسایی مفهوم تحریم وجود دارد با این مضمون که «تحریمها تسلیحاتی مهم در زرادخانه سیاست هستند.» مطابق این جمله، از تحریم به عنوان اهرم اعمال فشار بر دولت یا دولتهایی نام برده میشود که به طریقی تهدید علیه یک کشور یا جامعه بین‌المللی محسوب میشوند و وضع تحریم و اعمال آنها میتواند بدون توسل به قوای نظامی، مسائل سیاسی کشورهای مورد هدف را تحت کنترل خود درآورد و نهایتاً کشور مورد هدف را به ایجاد تغییر در سیاستهای خود مجبور نماید.

مطابق تعریف دیگری، تحریم عبارت است از اقدامات عامدانه حکومت برای وارد کردن محرومیت اقتصادی بر دولت یا جامعه هدف از طریق محدودیت یا توقف روابط اقتصادی معمول. این

رفتار اغلب به عنوان جانشینی برای استفاده از قدرت نظامی محسوب می‌گردد که به دولت تحریم کننده اجازه میدهد خشم خود را در قبال برخی اعمال خاص، ابراز و رفتار دولت هدف را تغییر دهد.

نهایتاً باید اذعان داشت از آن جا که در عرصه بینالمللی در چندین سال اخیر، سازمان ملل مهم‌ترین نقش را در اعمال تحریم علیه کشور یا کشورهایی داشته که به زعم این سازمان ناقض قوانین بین المللی بوده‌اند، میبایست تحریم را این‌گونه تعریف نمود: تحریم، اقدام تنبیهی از جانب تعدادی از بازیگران عرصه حقوق بینالملل به ویژه یک سازمان جهانی مانند جامعه ملل یا سازمان ملل متحد در برابر یک یا چند کشوری که اصول پذیرفته شده بین المللی را نقض نموده‌اند، میباشد. در واقع این اقدامات به منظور ترغیب سایر کشورها به ایجاد یک رویه عملی خاص و نهایتاً تطبیق عملکرد و رفتار آنها با حقوق بین الملل می باشد.

[۲]

■ ۲/۱. اهداف تحریم

از تعاریف متعددی که برای مفهوم تحریم عنوان شد مشخص می‌گردد که تحریم‌ها طیف وسیعی از اهداف سیاسی را تعقیب می‌کنند و اصولاً تحریم به عنوان دیپلماسی اجبار مشتمل بر آمیزهای از دیپلماسی و تهدید است؛ در واقع، عنصر تنبیه به عنوان هدف در همه تحریمها وجود دارد؛ اما این تنبیه چه هدفی را دنبال میکند؟ به‌طور کلی مطالعات انجام شده در این زمینه، اهداف تحریمها

را به چهار دسته اصلی تقسیم می‌کنند: اصلاح رفتار^۱، مجازات^۲،
اخطار دهی^۳ و بی‌ثبات سازی^۴.

اصلاح رفتار

یکی از مهم‌ترین اهداف تحریم‌ها، اجبار کشور یا کشورهای
هدف به تغییر سیاست یا رفتار خود، منطبق با خواست یا منافع
سیاسی مرجع وضع‌کننده تحریم است.

مجازات

مجازات کشور هدف به منظور ایجاد بازدارندگی و ممانعت از
تکرار رفتار سابق، یکی دیگر از اهداف وضع تحریم‌هاست. این
مجازات علاوه بر تنبیه کشور هدف، به منظور نشان دادن هزینه
های سوء رفتار به دیگر کشورها و پیش‌گیری از وقوع چنین
رفتارهایی توسط کشورهای ثالث نیز صورت می‌پذیرد. تحریم‌های
ایالات متحده در سال ۱۹۶۰ علیه کوبا با این هدف صورت پذیرفت
که سایر کشورهای آمریکای لاتین از خط مشی‌های دولت کاسترو
الگو برداری نکنند.

اخطار

اخطار در واقع همان نشان دادن عزم قدرت جهانی واضع تحریم
به دیگر کشورهاست و همین امر سایر کشورها را برای پیوستن به
تحریم ترغیب می‌نماید.

بی‌ثبات سازی

در برخی موارد هدف از وضع تحریم، بی‌ثبات نمودن کشور
هدف جهت سرنگونی دولت یا نظام سیاسی آن کشور است. مثل

- 1 . Behavior Modification.
- 2 . Punishment
- 3 . Signaling
- 4 . Destabilization

تحریم هائیتی از سوی ایالات متحده آمریکا و سازمان کشورهای آمریکایی که هدف آن سرنگونی حکومت نظامیان و بازگشت رئیس‌جمهور برکنار شده هائیتی بود. [۲]

■ ۲/۲. انواع تحریم براساس موضوع آن

با توجه به موضوعی که در کشور هدف مورد تحریم واقع می‌شود، تحریم‌ها به صورت کلی به سه دسته تحریم‌های سیاسی و دیپلماتیک، تحریم‌های فرهنگی و ارتباطی و تحریم‌های اقتصادی قابل تقسیم اند.

تحریم‌های سیاسی و دیپلماتیک

تحریم‌های سیاسی و دیپلماتیک به صورت‌های متفاوتی قابلیت بروز و ظهور دارند. اعتراض عمومی، انتقاد و محکومیت کشور هدف، کاهش، جلوگیری یا لغو دیدارهای رسمی و گردهماییها و مذاکرات، کاهش، جلوگیری یا محدود نمودن درجه نمایندگی دیپلماسی و یا تعداد دیپلماتها و ادارات کنسولگری کشور هدف و نهایتاً قطع روابط دیپلماتیک، خودداری از به رسمیت شناختن دولت‌های جدید و عدم پذیرش آنها در سازمان‌های بین‌المللی، اشکال مختلف تحریم‌های سیاسی و دیپلماتیک هستند.

تحریم‌های فرهنگی و ارتباطی

کاهش یا لغو مبادلات فرهنگی، همکاری علمی، مسابقات و رقابت‌های علمی، ورزشی و فرهنگی، محدود سازی و یا صرفنظر از اعطای ویزا به مردم و یا دیپلمات‌های کشور هدف، قطع ارتباطات تلفنی، کابلی، پستی، تعلیق و لغو حق امتیاز فرود هواپیماها، حق امتیاز عبور هواپیماها، حق عبور از آب‌ها، حق پهلوگیری و ترانزیت منطقه‌ای از جمله انواع تحریم‌های فرهنگی و ارتباطی می‌باشند.

تحریم‌های اقتصادی

تحریم اقتصادی، ابزاری اقتصادی برای ایجاد تغییر در رفتار یک کشور است که توسط کشورهای دیگر یا سازمانهای بینالمللی، استفاده می‌شود. از آنجا که تحریم‌های اقتصادی هزینه‌ای کمتر از راه‌اندازی جنگ دارند، برای قدرتهای بین‌المللی که به دنبال تغییر رفتار کشور دیگری هستند، به صرفه است که تا حد امکان با استفاده از اهرم‌های اقتصادی به هدف خود دست پیدا کنند.

در حال حاضر کشورهای هژمونیک برخوردارند که عمدتاً کشورهای غربی را شامل می‌شوند، از تحریم‌های اقتصادی در جهت نائل آمدن به اغراض سیاسی خویش سود می‌جویند. در حقیقت این کشورها با مدد از قدرت اقتصادی و کنترلی که در عرصه اقتصاد بینالملل دارند، با تهدید به تضعیف یا در معرض تضعیف قرار دادن اقتصاد کشور مورد هدف، سعی بر تسلط سیاسی بر دیگر کشورها دارند. از این روست که به تعبیر برخی تحلیل‌گران غربی، دولتهای غربی از تحریم‌های اقتصادی به مثابه ابزاری که دندان دیپلماسی را در مواجهه با کشورهای متخاصم تیز میکند، یاد مینمایند.

به نظر میرسد این دسته از تحریم‌ها، در سالهای اخیر بیشترین کارایی را داشته و اعمال کنندگان تحریم را به هدف مورد نظر نزدیک کرده است؛ چرا که اعمال چنین تحریم‌هایی فشار مضاعفی را بر دولتمردان و مردم کشور هدف به صورت غیر مستقیم تحمیل می‌نماید. [۲]

۲/۳. دلایل تحریم اقتصادی، وانطباق آن‌ها بر تحریم‌های ایران

در توجیه تحریم سه دلیل ذکر می‌شود که عبارت‌اند از: تمایل به تأثیرگذاری در سیاست‌ها یا حتی ایجاد تغییر در نظام یک کشور، تنبیه و مجازات یک کشور به علت سیاست‌هایش، نشان دادن مراتب مخالفت نمادین با سیاست‌های کشور هدف به دلایل مختلف، دادن اطمینان خاطر به مخاطبان در کشور تحریم‌کننده که دولت آن کشور با سیاست‌های کشور هدف مخالف است و تفهیم به کشور هدف و متحدان بالقوه اش در اجرای عملیات لازم علیه آنان.

تصمیم به تحمیل تحریم‌ها می‌تواند همزمان بیش از یکی از دلایل توجیهی بالا را داشته باشد. تحریم آمریکا بر علیه ایران ترکیبی از سه دلیل فوق بود. این تحریم‌ها با هدف واداشتن ایران به کنارگذاشتن سیاست‌های ناخوشایندش در برابر آمریکا، مجازات ایران برای سیاست‌هایش و ابراز مخالفت نمادین آمریکا برای جلب نظر گروه‌های طرفدار اسرائیل در آن کشور بوده است. تحریم‌های اقتصادی بر علیه ایران به دلیل ادعاهای آمریکا در زمینه تروریسم، تلاش در جهت دست‌یابی به سلاح کشتار جمعی و بمب اتمی، به رسمیت نشناختن اسرائیل توسط ایران و برهم زدن روند مذاکرات خاورمیانه بوده است. این ادعاها همچنین سبب صدور قطعنامه‌هایی از طرف شورای امنیت بر علیه ایران و وضع تحریم‌های شدیدتری بر علیه آن بوده است. [۳]

۳. تحریم‌های اعمال شده علیه ایران توسط ایالات متحده آمریکا

یکی از جنجال برانگیزترین موضوعات در دهه های گذشته نقش تحریم‌های اقتصادی در سیاست خارجی آمریکا بوده است. از زمان دولت توماس جفرسون^۱، اجرای تحریم اقتصادی بخشی از اقدامات سیاست خارجی آمریکا به شمار می آمده است. در دوره بعد از جنگ جهانی دوم برای محدود کردن افزایش قدرت نظامی شوروی تحریم‌هایی برقرار شد. در سال های اولیه شروع جنگ سرد در دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰، آمریکا در تلاش برای مهار نفوذ کمونیسم، کشورهای کمونیستی و کشورهایی را که با این کشورها مناسبات تجاری داشتند تحریم کرد. در دهه ۱۹۷۰ حقوق بشر یکی از اهداف سیاست خارجی آمریکا شد و حکومت های مارکسیستی تحریم شدند. از اواخر دهه ۱۹۸۰، خطر تروریسم، مواد مخدر و اشاعه تسلیحات و سلاح های کشتارهای جمعی و هسته‌ای از زمینه های برقراری تحریم بوده است. بنابر اظهارات ریچارد چنی وزیر دفاع اسبق آمریکا بیش از ۷۰ کشور و دو سوم جمعیت جهان تأثیر تحریم‌های آمریکا را تجربه کرده اند.

کشور ایران نیز پس از انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی در معرض تحریم‌های گسترده و یک جانبه آمریکا در جهت تضعیف و یا تحت کنترل در آوردن آن قرار گرفته است که تاریخچه مختصری از آن مورد اشاره قرار می گیرد.

همان گونه که پیش تر نیز بیان شد، اولین مجموعه تحریم‌های آمریکا علیه ایران، در نوامبر ۱۹۷۹، در واکنش به اشغال سفارت

۱. در سال ۱۸۰۷، رئیس‌جمهور توماس جفرسون برای پیشگیری از جنگ با انگلستان و فرانسه، کنگره را متقاعد کرد که به تحریم‌های تجاری رأی دهد. بدین ترتیب حمل کالا به بنادر خارجی با کشتی‌های آمریکایی و حمل کالاهای آمریکایی با کشتی‌های غیر آمریکایی ممنوع شد؛ اما به دنبال اعتراض‌های داخلی، این تحریم‌ها در سال ۱۸۰۹ برداشته شد.

آمریکا در ایران اعمال شد و جیمی کارتر با صدور دستورالعمل شماره ۴۷۰۲ که مربوط به تحریم واردات نفت از ایران بود، نسبت به این واقعه عکس العمل نشان داد. در واقع کارتر با اذعان به این که اقدام نظامی علیه ایران خطرناک است، قصد داشت از طریق یک رشته تحریم، به ایران فشار بیاورد؛ زیرا نزدیک به دو هفته بعد، دستورالعمل دیگری را صادر نمود و دارایی های دولت ایران در قلمرو آمریکا را ضبط و مسدود کرد.

پس از آن کارتر در تاریخ ۷ آوریل ۱۹۸۰، با صدور دستور اجرایی شماره ۱۲۲۰۵، صادرات انواع کالا به جز مواد غذایی و دارو، مسافرت و حمل و نقل هوایی و دریایی به ایران و نیز معاملات مالی شامل اعطای وام جدید، خدمات سپرده و هرگونه انتقال وجه به ایران را تحریم کرد. بدین ترتیب، از همان آغاز، تحریم های آمریکا علیه ایران به صورت هدفمند، روابط اقتصادی را نشانه گرفت.

دوران جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، همزمان با دوره ریاست جمهوری رونالد ریگان در آمریکا بود. در این دوران، آمریکا با وضع تحریم های مالی و تکنولوژی، در صدد در مضیقه گذاشتن ایران در جنگ و ممانعت از پیروزی ایران بود و در ژانویه ۱۹۸۴، با متهم نمودن ایران به انفجار مقر نظامیان آمریکایی در بیروت، ممنوعیت کمک های مالی و اعتباری، و امه های بلاعوض، کمک های کشاورزی و تحریم تسلیحاتی را علیه ایران به اجرا گذاشت. در همین دوران، سه دستورالعمل دیگر نیز در سال ۱۹۸۷، وضع گردید که طی آن، ممنوعیت صادرات قطعات صنعت هوایی، سرمایه گذاری خارجی در ایران، ممنوعیت واردات انواع کالا و خدمات از ایران، وضع گردید و متعاقب آن واردات نفت از ایران به آمریکا ممنوع شد.

در دوره ریاست جمهوری کلینتون در آمریکا، تحریم های یک جانبه

علیه ایران به شکل چشمگیری افزایش یافت و مجموعه تحریمها در قالب دستورالعملهای متوالی اعلام شد. دستورالعمل اجرایی شماره ۱۲۹۳۸ در سال ۱۹۹۴، با محوریت تحریمهای تجاری و مالی کشورهایی که قانون مقابله با توسعه سلاح های هستهای و شیمیایی را زیرپا گذاشته بودند به تصویب رسید. دومین دستور اجرایی به شماره ۱۲۹۵۷ مربوط به ممنوعیت معامله و مشارکت در توسعه منابع نفتی ایران بود که در سال ۱۹۹۵ تنظیم شد. دستورالعمل ۱۲۹۵۹ نیز در همان سال با موضوع ممنوعیت تجاری، مالی و سرمایه‌گذاری علیه ایران به بهانه حمایت از تروریسم بین‌المللی و تولید سلاح های کشتار جمعی به تصویب رسید. دستورالعمل بعدی سندی بود که با تأکید و صراحت بیشتر در مورد قانون ممنوعیت صادرات به ایران به شماره ۱۳۰۵۹ در سال ۱۹۹۷ مصوب شد. تحریم فراسرزیمینی موشکی و هدف قرار دادن کشورها و شرکت هایی که به توسعه و پیشرفت صنایع موشکی کشور دیگر کمک می کنند، مفاد دستور اجرایی ۱۳۰۹۴ بود که در سال ۱۹۹۸ تنظیم گردید. نهایتاً باید به دستورالعمل اجرایی ۱۳۲۲۴ در سال ۲۰۰۱ اشاره کرد که به رئیس‌جمهور آمریکا اجازه می داد اموال نهادهایی که حامی تروریسم بین‌المللی شناخته شده‌اند را مسدود کند و معاملات آنها را با آمریکا محدود نماید.

علاوه بر همه این دستورالعملهای اجرایی، قوانین مهمی در کشور آمریکا به تصویب رسید که نقش مهمی را در روند تحریمها علیه ایران ایفا نمود.

قانون سوم ژانویه ۱۹۹۶، معروف به قانون تحریم ایران و لیبی یا قانون داماتو یکی از مهم‌ترین این قوانین بود که در سال ۱۹۹۶، توسط کنگره آمریکا به تصویب رسید.

قانون گیلمن نیز در سال ۱۹۹۶ به تصویب رسید که در مورد ممنوعیت صادرات تمام تکنولوژیها، کالاها و خدمات مرتبط به نفت و گاز طبیعی توسط شرکتهای خارجی در ایران برای توسعه بخشهای تولید، پالایش، تعمیرات و راه اندازی تأسیسات نفتی ایران بود.

هم چنین در همین سال قانون تشدید مجازات کشورهای که توسط آمریکا تحریم میشدند، تصویب شد که طی آن فشارهای چند لایه‌ای علیه ساختار اقتصادی و تکنولوژیک ایران اعمال میکرد و نیز به موجب قانون ضد تروریستی مصوبه ۱۹۹۶ کنگره آمریکا، تحریمهای ثانویه علیه کشورها و نهادهایی انجام میگرفت که از ایران حمایت اقتصادی و تکنولوژیک به عمل آورند.

پس از وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، ایالات متحده آمریکا، جمهوری اسلامی ایران را در پی دستیابی به سلاح های کشتار جمعی و برهم زنده صلح و ثبات بینالمللی معرفی کرد و تمام تلاش خود را جهت ناکامی ایران در اجرای فعالیتهای هستهای و ارجاع پرونده ایران به شورای امنیت به کار گرفت. بر این مبنا پرونده هستهای ایران، از سوی سه کشور بریتانیا، فرانسه و آلمان و با حمایتهای بی شائبه ایالات متحده آمریکا، در شورای امنیت مطرح شد و همین امر موجب تصویب قطعنامه هایی علیه ایران در این شورا گردید

در ادامه اقدامات ایالات متحده علیه ایران، مجلس سنای آمریکا در سپتامبر سال ۲۰۰۶، اعتبار قانون تحریم شرکتهای خارجی که در بخش انرژی ایران، سرمایه گذاری می کنند و یا به این کشور تسلیحات می فروشند (قانون ایلسا) را به مدت پنج سال دیگر تمدید نمود؛ اما جرج بوش رئیس جمهور وقت، زمان تمدید این قانون را از پنج سال به دو سال کاهش داد. در ویرایش جدید این

سند، شرکتهای خارجی که تسلیحات نه چندان پیشرفته را به ایران عرضه میکنند نیز، از این پس مشمول تحریم شدند. در این دوران بود که برای اولین بار مسئله هسته‌ای ایران، تحت عنوان فعالیت های هسته‌ای مخفی مطرح شد.

در دوره ریاست جمهوری او‌باما، وی نیز با امضای تمدید قانون داماتو اعلام کرد سیاست اعمال تحریم علیه کشورمان کماکان برقرار می باشد. در این دوران، هم چنین، قانون جامع تحریم ایران، در آمریکا به تصویب رسید که به موجب آن سرمایه‌گذاری بیست میلیون دلاری یا بیشتر در بخش انرژی اعم از نفت، گاز طبیعی و انرژی هسته‌ای ایران شامل ارائه تانکرهای نفت یا گاز مایع و یا محصولاتی که برای ساخت و نگهداری خطوط لوله انتقال نفت و گاز طبیعی استفاده میشود، فروش، اجاره دادن و یا تأمین کالاها، خدمات، تکنولوژیها و اطلاعات مورد نیاز برای تولید محصولات پالایشگاهی (از جمله بنزین) در ایران ممنوع اعلام شد.

در همین دوران وزارت خزانه داری آمریکا، بانک مرکزی، بانک سپه و بسیاری از بانکهای ایرانی همراه با صنعت بیمه کشور را مشمول تحریم‌های یکجانبه نمود. قانون تحریم بانک مرکزی ایران در ۳۱ دسامبر ۲۰۱۱ توسط رئیس‌جمهور آمریکا امضا شد. قانون مصوب ۱۰ آگوست ۲۰۱۲ آمریکا نیز مبنی بر ممنوعیت همکاری مشترک با ایران در حوزه توسعه منابع نفتی در خارج از ایران در دوران ریاست جمهوری باراک او‌باما تصویب گشت. [۲]

۴. قانون داماتو (ایسا)

در دوره‌ی کلیتتون (۲۰۰۱-۱۹۹۳) شکل تحریم‌های آمریکا علیه ایران ارتقایی کیفی و کمی یافت. تحریم‌های آمریکا علیه ایران از پیروزی انقلاب اسلامی تا دوره‌ی بوش پدر همگی در چهارچوب مصوبات دولت آمریکا ابلاغ می‌شد و هیچ‌گاه در قالب یک قانون مصوب مجلسین آمریکا از قدرت قانونی بالاتری برخوردار نبود اما در دوره‌ی کلیتتون به بعد تحریم‌های یک‌جانبه‌ی آمریکا در چهارچوب مصوبات کنگره‌ی آمریکا اجرایی شد و در این چهارچوب جدید، آمریکا تحریم‌های یک‌جانبه‌ای را علیه ایران طراحی کرد. مهم‌ترین ویژگی تحریم‌های جدید و یک‌جانبه‌ی آمریکا علیه ایران، خصوصیت فرامرزی آن بود؛ یعنی بر مبنای این مصوبات، هم اشخاص آمریکایی مجبور بودند احکام تحریم را اجرا کنند و هم از اشخاص غیر آمریکایی خواسته شده بود که تحریم‌های مورد نظر آمریکا را رعایت کنند و در غیر این صورت مشمول مجازات‌های آمریکا می‌شدند.

در سپتامبر ۱۹۹۵، سناتور آلفونس داماتو طرحی را برای تحریم صادرات فناوری‌های انرژی توسط شرکت‌های خارجی به ایران مطرح کرد. نسخه اصلاحی آن که «سرمایه‌گذاری» را در بخش انرژی ایران تحریم می‌کرد و اجرای آن به لیبی نیز تعمیم داده شده بود، توسط سنا با عنوان قانون تحریم ایران و لیبی (The Iran and Libya Sanctions Act یا به اختصار ILSA) در ۵ اوت ۱۹۹۶ تصویب شد. پس از آنکه تحریم‌های لیبی در ۲۰۰۶ پایان یافت، نام آن مجدداً به «قانون تحریم ایران» تغییر یافت.

این اولین قانونی بود که بنابر آن، تحریم‌های ثانویه توسط آمریکا وضع گردید، در واقع این قانون، تحریمی فراسرزمینی (extra-

(territorial) را ایجاد کرده بود مبنی بر این که ایالات متحده می‌توانست شرکت‌های غیر آمریکایی که دادوستد بالای بیست میلیون دلاری در حوزه میداین نفت و گاز ایران دارند را مورد مجازات قرار دهد.

این قانون با جلوگیری از سرمایه‌گذاریهای شرکت‌های مزبور در صدد بود که از مشارکت این شرکتها در توسعه پروژههای نفتی ممانعت به عمل آورد. در حقیقت هدف این قانون، اجبار شرکای تجاری آمریکا به رفتاری مطابق با مکانیسم اجرای سیاست خارجی ایالات متحده بود. تحریمهایی که به موجب این قانون ایجاد شده بودند در سال‌های بعد به‌طور قابل ملاحظه‌ای گسترش یافتند، این قانون در سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۶ و آخرین بار اخیراً در سال ۲۰۱۶ مورد تمدید قرار گرفت.

■ ۴/۱ ماشه‌های تحریم ISA

چه چیزهایی موجب فعال شدن تحریم‌های ISA می‌شوند و به اصطلاح دولت آمریکا، ماشه‌ها (triggers) چه هستند؟ یعنی تبادلاتی که نقض این قانون محسوب می‌شوند و ممکن است به تحریم ناقضان بیانجامد.

گزارش کارشناسی کنگره آمریکا، پنج ماشه را به ترتیبی که توسط اصلاحات قانون ایسا در طول زمان اضافه شده است اینگونه برشمرد:

۱- سرمایه‌گذاری برای توسعه میدان‌های نفت و گاز ایران.

این محدودیت اصلی ایسا در زمانی بود که برای اولین بار تصویب شد و شرکت‌ها را از سرمایه‌گذاری بیشتر از بیست

۱. بر اساس بند 4(d) قانون ایسا یک سال پس از تصویب آن و زمانی که متحدان ایالات متحده به

میلیون دلار در یک سال در بخش انرژی ایران منع می‌کرد. سرمایه‌گذاری در تعریف ایسا نه تنها شامل ترتیبات امتیازی بلکه شامل هر قراردادی می‌شد که مسئولیت توسعه منابع نفتی را در بر بگیرد، در نسخه اصلاح شده ایسا توسط CISADA^۲ این تعریف شامل افزودن به سرمایه‌گذاری‌های موجود و تأسیس خط لوله به داخل یا از طریق ایران و قراردادهایی گردید که منجر به ساخت، ارتقاء یا گسترش پروژه‌های انرژی در ایران می‌شد.

در عمل چند شرکت به دلیل سرمایه‌گذاری در میدین نفت و گاز ایران تحت این بند مورد تحریم قرار گرفتند.

۲- فروش سلاح‌های کشتار جمعی و فناوری‌های مربوطه، تسلیحات پیشرفته متعارف و مشارکت در استخراج معادن اورانیوم.

بر اساس این مقررہ تحت ISA تا کنون هیچ نهادی تحریم نشده است.

۳- فروش بنزین

بخش ۱۰۲ (A) از CISADA اصلاحی بخش ۵ ایسا جهت بهره برداری از وابستگی ایران به بنزین وارداتی (وابستگی ۴۰ درصدی در آن زمان) استفاده از منابع مالی ایالات متحده برای پر کردن ذخایر استراتژیک نفت با محصولاتی از شرکت‌هایی که بنزین را

رژیم تحریم چندجانبه علیه ایران نپیوستند آستانه محدودیت برای سرمایه‌گذاری در ایران از ۴۰ میلیون دلار به ۲۰ میلیون دلار در سال کاهش پیدا کرد.

۱ - تعریف اصلی ISA از بخش انرژی ایران تنها شامل نفت و گاز طبیعی بود ولی بر اساس CISADA گاز مایع طبیعی (LNG) تانکرهای نفت و یا گاز طبیعی مایع و کالاهایی را که برای ساخت یا حمل‌ونقل خطوط انتقالی که نفت یا گاز مایع را منتقل می‌کند را نیز شامل شد.

۲ - of Act Divestment and Accountability, Sanctions Iran Comprehensive - ۲۰۱۰ لایحه جامع تحریم‌ها، پاسخگویی و عدم سرمایه‌گذاری ایران ۲۰۱۰، قانونی است مصوب کنگره ایالات متحده که تحریم‌های اضافی را بر دولت ایران اعمال می‌کند.

به ایران می فروشند ممنوع کرد و همچنین بانک صادرات و واردات ایالات متحده ۱ را ملزم نمود به هر شرکتی که بنزین و یا تجهیزات و خدمات مرتبط به ایران بفروشد را از دادن اعتبار محروم نماید. این اقدامات سبب شد شرکت هندی **Reliance industries ltd** فروش بنزین جدید به ایران را از دسامبر ۲۰۰۸ متوقف نماید. ۲. بخش هایی که تحریم فروش بنزین بر آنها اعمال می گردید عبارت اند از:

■ فروش بنزین و انواع سوخت به میزان بیش از یک میلیون دلار (یا پنج میلیون دلار در یک سال)

■ فروش تجهیزات یا خدمات به میزان بیش از یک میلیون دلار (یا پنج میلیون دلار در یک سال) که به ایران برای ساخت یا واردات بنزین کمک کند. از جمله تجهیزات و خدمات ذکر شده در این بند، خدمات و تجهیزاتی هستند که ایران می تواند برای ساخت یا نگهداری از پالایشگاه های نفتی خود استفاده نماید و یا خدماتی مانند حمل و نقل یا عملیات بندرگاهی مربوط به آن.

در عمل شرکت های متعددی به دلیل فروش بنزین به ایران بر اساس این بند از ایسا تحریم شده اند.

۴- فراهم آوردن تجهیزات یا خدمات برای تولید نفت، گاز و محصولات پتروشیمی

بخش ۲۰۱ قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه

۱ - بانک صادرات و واردات ایالات متحده، سازمان رسمی اعتبار صادراتی دولت فدرال ایالات متحده آمریکا است. این بانک در سال ۱۹۳۴ به وسیله فرمان اجرایی ایجاد شد و در سال ۱۹۴۵ توسط کنگره به صورت سازمانی مستقل در قوه مجریه درآمد تا خرید کالاهای آمریکایی از سوی مشتریان خارجی که توانایی یا علاقه به پذیرش ریسک اعتباری نداشتند را تأمین مالی و بیمه کند. مأموریت این بانک ایجاد و حفظ شغل در آمریکا از طریق تأمین بودجه فروش صادرات آمریکا به خریداران بین المللی است.

۲ - بانک صادرات و واردات ایالات متحده در اوت ۲۰۰۸ مبلغ ۹۰۰ میلیون دلار برای تضمین تأمین مالی به شرکت هندی **Reliance** پرداخت نموده.

مصوب ۲۰۱۲ (ITRSHA) و دستورالعمل اجرایی ۱۳۵۹۰ مصوب ۲۱ نوامبر ۲۰۱۱ با اضافه نمودن بند هایی به ISA شرکت هایی را مورد تحریم قرار می دادند که:

- کالا و خدمات به میزان بیش از یک میلیون دلار (یا پنج میلیون دلار در یک سال) جهت حفظ و یا افزایش ظرفیت بخش نفت و گاز برای ایران تأمین نماید. به عنوان مثال موضوع این تحریم ها معاملات شرکت های خدمات نفت جهانی و فروش تجهیزات صنایع انرژی مانند مته ها، پمپ ها، سکوی های نفتی و تجهیزات مشابه به ایران است.
- کالا و خدمات به ارزش ۲۵۰ هزار دلار (یا یک میلیون دلار در یک دوره یک ساله) جهت حفظ و یا گسترش تولید محصولات پتروشیمی برای ایران تأمین نماید.
- در عمل بعضی از شرکت ها بر اساس این بند از ایسا تحریم شده اند.

۵- حمل و نقل نفت خام ایران

بخش ۲۰۱ قانون تحریم ITRSHA با اصلاح قانون ISA اشخاص زیر را مورد تحریم قرار می دهد:

- مالکیت کشتی هایی که برای حمل و نقل نفت ایران مورد استفاده قرار می گیرند. این تحریم در مورد کشورهایی که معافیت (از تحریم) در برابر واردات نفت خام ایران دریافت نموده اند اعمال نمی گردد. این بخش همچنین به رئیس جمهور اجازه می دهد (الزام نمی کند) که از ورود کشتی متعلق به شخص تحریمی (براساس این بند) به بنادر ایالات متحده به مدت ۲ سال ممانعت به عمل آورد.
- مشارکت با ایران در سرمایه گذاری توسعه مشترک نفت و گاز خارج از ایران پس از اول ژانویه ۲۰۰۲.

در عمل برخی از شرکت ها به دلیل تأمین کشتی برای انتقال نفت ایران بر اساس این بند تحریم شده اند.

همچنین علاوه بر موارد فوق تحریم‌های ذکر شده در ISA بر اساس قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه به جهت بیمه شرکت های نفتی ایران و خرید اوراق قرضه ایران نیز مورد اعمال قرار می گیرند. بر این اساس تحریم‌های ISA شامل شرکت هایی که فعالیت های ذیل را انجام دهند نیز می گردد:

- خرید یا تسهیل معاملات دیون دولتی ایران از جمله اوراق قرضه دولتی.
- ارائه خدمات بیمه‌ای یا بیمه اتکایی به شرکت ملی نفت ایران (NIOC) یا شرکت ملی نفتکش ایران (NITC)
- بخش ۳۱۲ از قانون کاهش تهدید ایران نیازمند این است که دولت آمریکا ظرف مدت ۴۵ روز از تاریخ تصویب مشخص نماید که آیا شرکت ملی نفت ایران و شرکت ملی نفتکش ایران از جمله عوامل یا وابسته های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی می باشند یا خیر. چنین تعیینی معاملات مالی با این شرکت ها را ذیل موضوع تحریم CISADA قرار می دهد. (ممنوعیت باز کردن حساب های مبتنی بر ایالات متحده آمریکا)

در عمل در تاریخ ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۴ وزارت خزانه داری آمریکا به کنگره اطلاع داد که شرکت NIOC و NITC ایران را وابسته به سپاه پاسداران تشخیص داده و بر اساس فرمان اجرایی ۱۳۳۸۲ مبتنی بر بخش ۱۰۴ CISADA هر بانک خارجی را که مستقیماً با شرکت ملی نفت ایران (NIOC) مراد داشته باشد از باز کردن و یا نگهداری حساب در ایالات متحده منع می نماید. [۴]

■ ۴/۲. مجازات‌های موجود تحت قانون ISA:

هنگامی که مشخص گردد شرکتی قوانین ISA را نقض نموده، مطابق نسخه اصلی ایسا دو تحریم از شش تحریم ذکر شده در ایسا بر آن تحمیل می گردد. قانون حمایت از آزادی سه تحریم امکان

پذیر جدید به آن اضافه نمود که می‌بایست حداقل سه تحریم از مجموع نه تحریم بر ناقضان اعمال گردد. قانون CISADA سه تحریم دیگر را به منوی ایسا اضافه نمود که از این میان می‌بایست حداقل پنج تحریم از مجموع ۱۲ تحریم ذکر شده بر اشخاص ناقض قانون تحریم اعمال گردد.

۱۲ تحریم (مجازات) موجود علیه اشخاص تحریم شده که وزارت امور خارجه یا خزانه داری ایالات متحده از میان آن‌ها می‌توانند انتخاب نمایند عبارت اند از:

۱. محرومیت از اعطای وام، اعتبار یا تضمین های اعتباری بانک صادرات و واردات ایالات متحده جهت صادرات محصولات ایالات متحده به شخص تحریم شده.
۲. انحلال مجوزها برای صادرات تکنولوژی های نظامی یا قابل استفاده در صنایع نظامی ایالات متحده به شخص تحریم شده.
۳. ممنوعیت اعطای وام های بیش از ۱۰ میلیون دلار در سال از بانک های ایالات متحده به شخص تحریم شده.
۴. اگر شخص تحریم شده یک نهاد مالی باشد: ممنوعیت از خدمات خود به عنوان معامله گر مجاز (primary dealer) در اوراق قرضه دولتی ایالات متحده و یا ممنوعیت از خدمت خود به عنوان محلی برای ذخیره وجوه دولتی ایالات متحده.
۵. ممنوعیت خرید دولتی ایالات متحده از شخص تحریم شده.
۶. ممنوعیت معاملات در ارز خارجی ۲ توسط شخص تحریم

۱ - در ایالات متحده یک معامله گر مجاز عبارت است از یک بانک یا کارگزار معامله گر اوراق بهادار که مجاز به تجارت مستقیم با سیستم فدرال رزرو است.

- شده.
۷. ممنوعیت هر گونه مرأوده اعتباری و یا پرداخت های بین شخص تحريم شده و هر يك از موسسات مالی ایالات متحده.
 ۸. ممنوعیت شخص تحريمی از خرید، نگهداری، استفاده یا تجارت هر گونه اموال وابسته به ایالات متحده که شخص تحريم شده در آن دارای منافع (مالی) است.
 ۹. محدودیت واردات از شخص تحريم شده مطابق با قانون اختیارات اقتصادی اضطراری بین المللی ۱.
 ۱۰. ممنوعیت اتباع ایالات متحده از سرمایه گذاری یا خرید مقادیر قابل توجهی از حقوق صاحبان سهام یا اوراق بهادار بدهی ۲ از شخص تحريم شده.
 ۱۱. محرومیت مدیر ارشد اجرایی یا سهام داران عمده ۳ یک شرکت تحريم شده از ورود به کشور ایالات متحده.
 ۱۲. اعمال هر يك از تحريم های ایسا بر دفاتر اصلی شرکت تحريم شده. [۴]
- در جدول زیر شرکت هایی که به دلیل نقض قانون ایسا از طرف کشور آمریکا مورد تحريم قرار گرفته اند ذکر می گردد.

1 - International Emergency Economic Powers Act (IEEPA).

این قانون که در سال ۱۹۹۷ تصویب گردید رئیس جمهور آمریکا را مجاز می کند که در زمان جنگ یا وقوع یک اضطرار در امنیت ملی این کشور با منشأ خارجی کشورهای دیگر را مورد تحريم های گسترده ای قرار دهد. قانون (IEEPA) از آن زمان بدون استثناء توسط تمام رؤسای جمهور آمریکا علیه ایران به کاررفته است.

2 - Equity or debt instruments

3 - corporate officers or controlling shareholders

زمان	شرکت/کشور
۱۸ مه ۱۹۹۸	توتال فرانسه، گازپروم روسیه و پتروناس مالزی پروژه ۲ میلیارد دلاری برای توسعه میدان گازی پارس جنوبی. نقض قوانین ISA محرز گردید اما از تحریم‌های آن بر اساس توافقنامه ایالات متحده و اتحادیه اروپا برای همکاری در زمینه مبارزه با تروریسم و مبارزه با تکثیر (تسلیحات کشتار جمعی) و همچنین شکایت در سازمان تجارت جهانی، مستثنی شدند. پس از آن آلبرایت وزیر امور خارجه ایالات متحده طی اعلامیه ای اعلام نمود که پروژه های آینده مشابه این پروژه که توسط شرکت های اتحادیه اروپا در ایران انجام گیرد مورد تحریم قرار نخواهند گرفت.
۳۰ سپتامبر ۲۰۱۰	شرکت بازرگانی نفت ایران (NICO) ایران و سوئیس. تحریم شده به دلیل فعالیت در بخش توسعه انرژی ایران (تحریم‌ها بر اساس برجام لغو گردیده)
۳۰ سپتامبر ۲۰۱۰	توتال فرانسه، استات اویل نروژ، انی ایتالیا و رویال داچ شل بر اساس تعهدی که جهت کاهش فعالیت در میادین نفت و گاز ایران دادند از تحریم‌های ایسا معاف گردیدند.
۱۷ نوامبر ۲۰۱۰	اینپکس ژاپن. به دلیل تعهدی که بر اساس آن ملزم به فروش ۱۰ درصد از سهام باقی مانده خود در توسعه میدان آزادگان شد از تحریم‌های ایسا معاف گردید.
۲۹ مارس ۲۰۱۱	بلاروس نفت بلاروس. (شرکت تابعه blenefekhim) تحریم شده به دلیل انعقاد قرارداد ۵۰۰ میلیون دلاری با شرکت بازرگانی نفت ایران (NICO) جهت توسعه میدان نفتی جفیر. سایر شرکت های تابعه blenefekhim بر اساس فرمان اجرایی ۱۳۴۰۵ در سال ۲۰۰۷ مورد تحریم واقع شدند. (این تحریم‌ها بر اساس برجام لغو نگردیده است.)
۲۴ می ۲۰۱۱	شرکت بازرگانی پتروشیمی بین المللی (PCCI) چرزی و ایران. رویال اوستر امارات، تانکر پاسفیک سنگاپور، شرکت نفت ونزوئلا (PDVSA) و چند شرکت دیگر. اعمال تحریم به دلیل فروش بنزین به ایران و یا کمک به واردات بنزین به ایران. (تحریم این شرکت ها بر اساس برجام لغو گردیده است.)
۱۲ ژانویه ۲۰۱۲	شرکت چینی Zhuhai zhenrong، شرکت کئو نفت سنگاپور، شرکت نفت فال امارات متحده عربی. تحریم شده به جهت فروش یا کمک برای فروش بنزین به ایران. (بر اساس برجام لغو گردیده)
۱۲ آگوست ۲۰۱۲	شرکت سوری sytrol تحریم شده به دلیل فروش بنزین به ایران. (تحریم همچنان پابرجاست.)

شرکت کشتی رانی cambis Dimitris، بیمه مرکزی ایران و بیمه متقابل کیش ایران. تحریم شده بر اساس نقض مقررات ایسا در خصوص مالکیت کشتی هایی که نفت ایران را حمل می کنند یا برای آن بیمه فراهم می کنند. وزارت خزانه داری آمریکا همچنین ۸ معامله گر نفتی را به دلیل انجام معاملات پنهان با ایران مورد تحریم قرار داد. (بر اساس برجام لغو گردید).	۱۴ مارس ۲۰۱۳
تانکر پاسفیک سنگاپور، شرکت SAMAMA موناکو و Allvale Maritime لیبریا. تحریم های آن ها لغو گردید. از آن ها تضمین معتبری اخذ گردید مبنی بر اینکه آن ها در آینده فعالیت مشابهی را انجام ندهند.	۱۲ آوریل ۲۰۱۳
شرکت Ferland Co. Ltd (فیرس و اوکراین) تحریم شده به دلیل همکاری با شرکت ملی نفتکش ایران جهت فروش غیرقانونی نفت خام ایران. (بر اساس برجام لغو گردید).	۳۱ مه ۲۰۱۳
شرکت Dettin SPA (شرکت مستقر در استرالیا) تحریم شده به دلیل ارائه کالا و خدمات به صنعت پتروشیمی ایران. (بر اساس برجام لغو گردید).	۲۹ اگوست ۲۰۱۴

جدول شماره ۱- تحریم های اعمال شده بر شرکت ها بر اساس قانون تحریم ایران ISA. [۴]

۵. توافق هسته ای ایران با گروه ۵+۱ و ارتباط آن با تحریم های ISA

برنامه جامع اقدام مشترک یا برجام (Joint Comprehensive Plan of Action) در راستای توافق جامع بر سر برنامه هسته ای ایران و به دنبال تفاهم هسته ای لوزان، در سه شنبه ۲۳ تیر ۱۳۹۴ (۱۴ ژوئیه ۲۰۱۵) در وین اتریش بین ایران و گروه ۵+۱ (شامل چین، روسیه، فرانسه، انگلیس، آلمان و ایالات متحده آمریکا) منعقد شد. بر اساس این موافقت نامه ایران با متوقف نمودن بخش هایی از برنامه هسته ای خود در برابر کاهش تحریم های اقتصادی موافقت نمود.

در پیوست دوم توافق نامه برجام که مربوط به تعهدات در خصوص تحریم ها می باشد، تحریم های ISA به صراحت مورد اشاره قرار می گیرد.

در بند B این پیوست که مربوط به تحریم های آمریکا است،

توقف، اصلاح و در ادامه لغو تحریم‌های مندرج در قانون ISA به‌طور صریح و شفاف بیان می‌گردد و در ۵ قسمت از آن بعد از ذکر نام قانون ایسا، توقف تحریم‌های آن جزء تعهدات آمریکا قرار می‌گیرد که عبارت‌اند از:

۱. در موضوع تحریم‌های اعمالی علیه افراد و اشخاص حقوقی، به موارد مندرج در قانون ISA نیز اشاره کرده است.
۲. در موضوع تحریم ارائه خدمات بیمه‌ای به موارد مندرج در قانون ISA اشاره کرده است.
۳. در موضوع تحریم‌های مرتبط با کاهش فروش نفت ایران، به موضوع تحریم‌های مندرج در قانون ISA اشاره کرده و توقف آن‌ها را خواسته است.
۴. موضوع تحریم‌های سرمایه‌گذاری را بیان کرده و تحریم‌های مندرج در قانون ISA را مشمول آن قرار داده است که می‌بایست متوقف و در پایان ۸ سال از اجرای برجام، لغو گردند.
۵. موضوع تحریم‌های مرتبط با صادرات فروش فرآورده‌های نفتی ایران بیان شده است که قانون ISA؛ یکی از مهم‌ترین موارد این تحریم‌ها است که می‌بایست متوقف گردد. [۵]

۵/۱. چگونگی برداشته شدن تحریم‌های ایسا بر اساس برجام:

تحریم‌هایی که آمریکا علیه ایران اعمال نموده است به چند دسته قابل تقسیم است که نحوه برخورد با هر کدام از آنها ذیل برجام متفاوت است. در ذیل تقسیم بندی تحریم‌های آمریکا و نحوه برخورد با هر کدام از آنها تحت مقررات برجام مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- تقسیم‌بندی بر اساس شمول قلمرو و تحریم‌ها: بر این اساس تحریم‌های آمریکا به ۲ دسته تحریم‌های اولیه و ثانویه تقسیم می‌گردد.

الف- تحریم‌های اولیه: در صورتی که تحریم فقط شامل کشور هدف شود و واضع تحریم از برقراری تجارت یا تبادل خدمات یا سایر روابط اقتصادی و اجتماعی با کشور هدف، امتناع ورزد، تحریم اولیه صورت گرفته است. در واقع دامنه شمول این تحریم، فقط همان کشور هدف را در بر می‌گیرد و از طرفی کشور واضع تحریم فقط اتباع خود، مؤسسه‌هایی که طبق مقررات تابعیت آن کشور را دارند و به‌طور کلی اشخاص حقیقی یا حقوقی تحت مقررات خود را از برقراری روابط تجاری و اجتماعی با کشور هدف منع مینماید و هیچ مقرره خاصی درباره کشورهای دیگر و اتباع آنها وضع نمیکند. [۶]

ب- تحریم‌های ثانویه: کشور یا مقام وضع‌کننده تحریم ممکن است دامنه تحریم را در عرصه بین‌الملل گسترش داده و از برقراری روابط بازرگانی، مالی، اجتماعی و سایر روابط با کشورهایی که با کشور هدف دارای روابط می‌باشند نیز، خودداری نماید. همچنین ممکن است کشور یا مقام تحریم‌کننده علیه کلیه نهادهای خصوصی یا غیرخصوصی غیر متبوع که با کشور هدف دارای ارتباط و تعامل می‌باشند، محدودیتهایی اعمال نماید.

برای مثال می‌توان این‌گونه توضیح داد که مطابق قوانین وضع‌شده از سوی واضع تحریم، کشورهای ثالث یا اتباع آنها که با کشور هدف تعامل تجاری یا غیره برقرار نمایند، از تجارت و دادوستد با کشور واضع تحریم محروم می‌شوند. [۷]

۲- تقسیم‌بندی بر اساس نهاد وضع‌کننده تحریم در کشور

آمریکا: بر این اساس تحریم‌های آمریکا به ۳ دسته قابل تقسیم است.

الف- تحریم‌هایی که کنگره ایالات متحده آمریکا وضع کرده است و فقط کنگره می‌تواند آن‌ها را لغو نماید.

ب- تحریم‌هایی که قوه مجریه وضع نموده و رئیس‌جمهور می‌تواند آن‌ها را لغو نماید.

ج- تحریم‌هایی که توسط ایالت‌های مختلف آمریکا وضع می‌گردد: بر اساس قانون اساسی آمریکا، ایالت‌های مختلف آمریکا می‌توانند تحریم‌هایی جداگانه علیه افراد، مؤسسات و کشورهای خارجی وضع نمایند و رئیس‌جمهور آمریکا نمی‌تواند با صدور «فرمان اجرایی» این تحریم‌ها را متوقف کند.

از میان تقسیم‌بندی نخست در بالا بر اساس توافق‌نامه برجام، همه تحریم‌های اولیه آمریکا پابرجا باقی می‌ماند و از میان تحریم‌های ثانویه هم برخی تحریم‌های اقتصادی مالی که مربوط به بحث هسته‌ای بوده مشروط به اینکه ایران تعهداتش را انجام دهد و آژانس نیز آن را راستی آزمایی نماید متوقف می‌شود (لغو نمی‌شود).

و از میان تقسیم‌بندی دوم تحریم‌های آمریکا در فوق بر اساس برجام، تمام تحریم‌های ایالتی به قوت خود باقی می‌ماند و از میان تحریم‌هایی که توسط فرمان اجرایی رئیس‌جمهور وضع گردیده است نیز فقط چهار دستور و بخشی از دستور پنجم لغو می‌گردد و برخی دیگر از دستورات اجرایی مرتبط با موضوع هسته‌ای متوقف می‌گردد. در خصوص تحریم‌های کنگره، برجام، فقط وعده‌ی پیگیری (seek) فرآیند قانونی برای خاتمه یا اصلاح برخی از تحریم‌های آن در روز انتقال (۸ سال بعد) در صورت اقتضاء

را می‌دهد. همچنین در قوانین موضوعه آمریکا به رئیس‌جمهور اجازه داده می‌شود که **waiver** صادر کند یعنی اینکه بتواند به‌طور موقت از اجرای بخشی از قانون اغماض کند یا بخشی از آن را استثناء قائل بشود. این اجازه‌ها محدود به ۱۲۰ روز تا ۱۸۰ روز است (می‌تواند ۱۲۰ روزه یا ۱۸۰ روزه باشد).

در نتیجه برای تحریم‌های **ISA** که جزء تحریم‌های ثانویه مصوب کنگره علیه ایران است مطابق برجام، توقف‌های موقت پیش‌بینی شده که در دوره‌های زمانی ۱۲۰ و ۱۸۰ روزه باید توسط رئیس‌جمهور صادر شود؛ که سبب باقی ماندن ریسک فعالیت اقتصادی با ایران می‌شود.

■ ۵/۲. تمدید قانون ایسا و مغایرت آن با برجام

در حالیکه قانون تحریم‌های ایران (ایسا) طبق اعتبار خود تا ۳۱ دسامبر ۲۰۱۶ (۱۰ دی‌ماه ۹۵) منقضی می‌گردید قانون‌گذاران آمریکایی ۱۱ آذرماه با اکثریت مطلق (۹۹ رأی موافق - صفر رأی مخالف) تمدید قانون تحریم‌ها علیه ایران را برای یک دوره ۱۰ ساله دیگر تصویب نمودند و اکنون کارشناسان بر این مسئله اتفاق نظر دارند که تصویب تمدید قانون (**ISA**) از سوی مجلس نمایندگان آمریکا ناقض برخی از مواد برجام محسوب می‌شود که ذیلاً به آن‌ها اشاره می‌کنیم.

۱- مطابق بند ۲۱ برجام آمریکا متعهد شده بود که با اجرای برجام تحریم‌های مقرر شده در پیوست ۲ را متوقف سازد و به این توقف ادامه دهد و همچنین بر اساس بند ۲۳ برجام آمریکا می‌بایست همه تحریم‌های موجود در پیوست ۲ را که تعلیق و متوقف نموده بود، لغو نماید. تمدید ۱۰ ساله قانون **ISA** در سال

۲۰۱۶ تا سال ۲۰۲۶ ادامه خواهد داشت، ۸ سال پس از اجرای برجام، سال ۲۰۲۳ خواهد بود یعنی ۳ سال بعد نیز این تحریم‌ها ادامه دارند بنابراین تمدید قانون ISA کاملاً مغایر و ناقض این بند است.

۲- دولت آمریکا مطابق ماده ۲۶ برجام متعهد گردید که در چارچوب اختیارات قانونی رئیس‌جمهور یا کنگره از بازگرداندن یا تحمیل مجدد تحریم‌های مشخص شده در بند دو برجام خودداری کند و همچنین طرفین بر اساس ماده ۲۸ برجام متعهد گردیدند که از هرگونه اقدام مغایر با نص صریح برجام خودداری نمایند. بر این اساس تمدید تحریم ایسا موجب بازگرداندن تحریم‌های پیوست ۲ برجام و نقض ماده ۲۶ و همچنین مخالف نص صریح آن و نقض ماده ۲۸ برجام است.

۳- مطابق ماده ۲۹ برجام طرفین متعهد می‌گردند که از هرگونه سیاست با هدف خاص تأثیرگذاری منفی و مستقیم بر عادی‌سازی تجارت و روابط اقتصادی‌شان با ایران، خودداری نمایند. این اقدامات در تعارض با تعهداتشان مبنی بر عدم اخلال در اجرای موفقیت‌آمیز برجام است. این بند از صریح‌ترین بندهایی است که مغایرت و تناقض تمدید قانون ISA را با نص توافق هسته‌ای، بیان می‌کند. [۵]

علاوه بر موارد فوق بر اساس ماده ۸ از مقدمه برجام، گروه ۵+۱ متعهد گردیدند که از تحمیل هر نوع مقررات و آیین‌نامه‌هایی که به معنای جایگزینی تحریم‌ها یا اقدامات محدودیت‌ساز باشد که در برجام متوقف شده، مجدداً خودداری کنند که تمدید قانون ایسا این بخش از برجام را نیز صریحاً نقض می‌نماید.

■ ۵/۳. تأثیرات تمدید قانون ایسا (ISA)

در این شرایط سؤال اساسی این است که وضعیت شرکت‌های نفتی بین‌المللی برای سرمایه‌گذاری در ایران با وجود تمدید قانون ایسا چگونه خواهد بود؟

برای مشخص شدن پاسخ این سؤال می‌بایست دو موضوع مورد بررسی قرار گیرد. نخست، می‌بایست ابعاد مثبت و منفی سرمایه‌گذاری در صنعت نفت ایران با وجود تمدید تحریم ایسا مشخص گردد و دوم، می‌بایست وضعیت آینده برجام و توقف‌های ۱۲۰ روزه تحریم‌های ایسا بر اساس آن مورد بررسی قرار گیرد که ذیلاً مورد توجه قرار می‌گیرد.

نخست: ابعاد مثبت و منفی سرمایه‌گذاری در صنعت نفت ایران با وجود تمدید تحریم ایسا

الف: ابعاد مثبت سرمایه‌گذاری در ایران

از نقطه نظر صنعت نفت و گاز، لغو تحریم‌های بین‌المللی ایران مسیر را برای حضور و مشارکت شرکت‌های بین‌المللی نفتی که علاقه‌مند به حضور در ایران هستند هموار می‌کند. یوهانس سابوتزکی و پاول شارما^۱ تحلیل گران حوزه انرژی در این زمینه می‌نویسند: «در زمانی که قیمت نفت به پایین‌ترین سطح خود در یک دهه اخیر رسیده است و شرکت‌های بین‌المللی نفتی در حال صدمه دیدن هستند و این امر تا حد زیادی در تقلیل سود سهام و کاهش فرصت‌های شغلی آنان منعکس شده است، این شرکت‌ها نیازمند فرصت اکتشاف و تولیدی هستند که به سرمایه و هزینه عملیاتی نسبتاً کمی نیاز داشته باشد، به این ترتیب ایران با

1 Johannes Sobotzki & Pavel Sharma

هزینه تولید هر بشکه نفت در حدود ۱۲ دلار در مقایسه با ۹ دلار در عربستان، ۳۶ دلار در آمریکا و ۵۲ دلار در انگلستان، خود را به عنوان یک فرصت بزرگ نمایش می‌دهد. این شرایط سبب می‌شود که شرکت‌های بین‌المللی نفتی به پذیرش ریسک و چالش‌هایی که در زمینه سرمایه‌گذاری در ایران وجود دارد، تمایل پیدا کنند.» [۸]

تدوین مدل جدید قراردادهای نفتی ایران موسوم به (IPC) که با قراردادهای بیع متقابل به‌طور کامل متفاوت است و به مراتب جذابیت بیشتری برای صاحبان سرمایه و شرکت‌های بین‌المللی نفتی ایجاد می‌نماید؛ (هرچند این امر سبب انتقادات گسترده داخلی به آن نیز شده است). از جمله مهم‌ترین این جذابیت‌ها می‌توان به؛ توأم شدن مراحل اکتشاف و توسعه و بهره‌برداری در مقایسه با جدایی این مراحل در مدل بیع متقابل بین اکتشاف و توسعه، افزایش درآمد شرکت‌های خارجی با استفاده از سازوکار دستمزد "Fee" و افزایش مدت قرارداد به ۲۰ تا ۲۵ سال نام برد. توجه به اثرگذاری قانون ایسا در زمان تصویب نخستین (که توسط دستورالعمل اجرایی رئیس‌جمهور متوقف نشده بود) نمایانگر آن است که تا زمانی که زمینه‌های حقوقی و بین‌المللی از قبیل قطعنامه‌های شورای حکام و شورای امنیت سازمان ملل علیه ایران که آمریکائی‌ها قبلاً در اجماع سازی میان کشورها و همچنین اتحادیه اروپا استفاده می‌کردند وجود نداشته باشد، این قانون نمی‌تواند به نحو مؤثری مانع از سرمایه‌گذاری شرکت‌های بین‌المللی در ایران گردد، بر همین اساس مطابق گزارش مرکز پژوهش‌های کنگره آمریکا از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۷ بیش از ده‌ها میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی توسط شرکت‌هایی همچون

۱. اگرچه بسیاری، هزینه تولید نفت در ایران را کمتر از ۵ دلار در هر بشکه عنوان می‌کنند.

توتال فرانسه، رویال داچ شل بریتانیایی، اینپکس ژاپن، انی ایتالیا و ... در بخش انرژی ایران انجام شده است.^۱ جدول پیوست شماره دو سرمایه‌گذاری‌های عمده صورت گرفته در بخش انرژی ایران پس از ۱۹۹۹ را نشان می‌دهد.

ب: ابعاد منفی و تأثیرات تمدید ایسا

۱. هدف از تمدید تحریم ایسا با توجه به تعیین تکلیف آن در برجام، برقرار ماندن ساختار تحریم‌ها^۲ به منظور ایجاد جو روانی علیه جمهوری اسلامی ایران است تا از طریق آن شرکت‌های بین‌المللی در باز کردن پرونده‌های جدید برای همکاری اقتصادی با ایران احتیاط کرده و یا به‌طور کلی از هرگونه همکاری با جمهوری اسلامی ایران خودداری کنند. امری که آمریکا بلافاصله بعد از توافق اولیه ژنو (برنامه اقدام مشترک) آن را با جریمه سنگین شرکت‌های معتبر بین‌المللی به اتهام همکاری‌های گذشته با ایران کلید زد.
۲. بسیاری از موسسه‌های مالی در مورد محیط پیچیده حقوقی که از توافق جدید هسته‌ای بوجود می‌آید نگران‌اند و از خطرات ناشی از درک نادرست قوانین جدید واهمه دارند. موسسه‌های مالی همچنین نگران‌اند تحریم‌های سازمان ملل دوباره اعمال و این وضع در مورد تحریم‌های اتحادیه اروپا نیز اجرا شود.
۳. تعلیق تحریم‌های ایسا در بازه‌های حداکثر ۱۲۰ و ۱۸۰ روز است و پس‌از آن رئیس‌جمهور آمریکا باید مجدداً تحریم‌ها

۱. البته طبق گزارشی که آقای کنت کاتزمن (Katzman Kenneth) در سال ۲۰۱۱ برای کنگره تهیه نموده بیان شده است: مقامات ایالات متحده در سال ۲۰۱۱ می‌گویند که ایران در سال ۲۰۱۱ نزدیک به ۶۰ میلیارد دلار از سرمایه‌گذاری در پروژه‌های متعدد نفتی را به دلیل تحریم از دست داده است.
۲ - منظور از ساختار، حفظ زیرساخت‌های قانونی و سازوکارهای اجرایی تحریم است.

را تعلیق کند که این امر موجب می‌شود سایه و ریسک بازگشت تحریم‌ها کاملاً بر سر بانک‌ها و شرکت‌های خارجی باقی‌مانده و مانع از سرمایه‌گذاری و ورود آن‌ها به قراردادهای بلندمدت به‌خصوص در بخش انرژی با ایران شود.

۴. نگرانی ناشی از تغییر رویکرد دولت بعدی ایالات متحده راجع به تعلیق قانون ایسا، چالش دیگر شرکت‌های بین‌المللی برای ورود به ایران است، اینکه دولت ترامپ با یک قانون و همچنین یک دستورالعمل اجرایی رئیس‌جمهوری قبلی روبه‌رو است که می‌تواند این دستورالعمل را غیرفعال کند، رئیس‌جمهوری که در اظهارات خود توافق برجام را (که بر اساس آن دولت آمریکا موظف به تعلیق ایسا است) بدترین توافق تاریخ آمریکا می‌داند.

۵. مطابق اصلاحیه جدید اداره اوفک وزارت خزانه‌داری آمریکا در FAQ (سؤالات متداول پرسیده شده) حتی در صورت عقد قرارداد شرکت‌های بین‌المللی در صورتی که به هر دلیلی تحریم‌ها بازگردد این شرکت‌ها تنها ۱۸۰ روز فرصت خواهند داشت که به قرارداد خود با ایران پایان دهند. در بخش M۵ از FAQ بیان شده است که: «افراد غیر آمریکایی-غیرایرانی (مخاطبین تحریم‌های ثانویه) پس از بازگشت تحریم‌ها در مدت ۱۸۰ روز فرصت مشخص شده تنها به دریافت مطالبات خود باید اقدام کنند و اگر در این

۱. دفتر کنترل دارایی‌های خارجی آمریکا (OFAC) یک آژانس اجرایی و اطلاعاتی مالی است که زیرمجموعه وزارت خزانه‌داری آمریکا محسوب می‌شود و وظیفه آن برنامه‌ریزی و اجرای تحریم‌های اقتصادی و تجاری در حمایت از اهداف امنیت ملی و سیاست خارجی آمریکا است.

مدت اقدام جدیدی شامل اعطای وام و یا فروش تجهیزات و یا خدمات به ایران کنند ممکن است مشمول تحریم‌های آمریکا شوند [۹].»

■ ۵/۴. وضعیت آینده برجام و توقدهای ۱۴۰ روزه تحریم‌های ایسا بر اساس آن

برای روشن شدن این وضعیت می‌بایست راهبرد اتخاذشده از سوی طرفین این توافق یعنی کشورهای عضو اتحادیه اروپا، چین و روسیه، ایران و ایالات متحده آمریکا را پس از اجرایی شدن آن مورد بررسی قرارداد که ذیلاً ذکر می‌گردد.

الف- راهبرد کشورهای اروپایی فرانسه، انگلیس و آلمان به همراه چین و روسیه: اتخاذ راهبرد حمایت کامل سیاسی از برجام و احتیاط در عمل به آن.

اتحادیه اروپا در میان متحدان آمریکا، بانفوذترین حامی برجام به شمار می‌رود، اعضای این اتحادیه که منافع اقتصادی گسترده‌ای را به دلیل اجرای تحریم در روابط تجاری خود با ایران از دست داده‌اند، این توافق را فرصت مناسبی برای بازیابی منافع اقتصادی از دست رفته خود می‌دانند و از زمان امضای آن تاکنون همواره بر حمایت و پشتیبانی کامل خود از این توافق تأکید نموده و خواستار اجرای کامل آن از سوی همه طرفین شده‌اند. بر همین اساس خانم فدريکا موگرینی، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا در نشست «سیاست هسته‌ای» مؤسسه کارنگی در خصوص برجام چنین

۱. بند ۳۷ برجام که موضوع «عطف به ماسبق نشدن» در آن مطرح شده است، تحریم‌های آمریکا را شامل نشده و تنها شامل تحریم‌های قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل می‌شود.

می‌گوید: «بگذارید مثل همیشه به‌صراحت بگویم که این توافق است که به کل جامعه بین‌المللی تعلق دارد و اروپایی‌ها مصمم به حفظ آن هستند چراکه اجرای کامل و دقیق آن کلید امنیت ماست.» همچنین در بیانیه این اتحادیه در دومین سالگرد برجام چنین آمده «اتحادیه اروپا به حفظ و اجرای این توافقنامه متعهد است و خواهد ماند و تلاش می‌کند تا مسائل باقی‌مانده و منشأ تنش‌ها و درگیری‌ها که همچنان بر منطقه تأثیر می‌گذارد حل و فصل شوند.» [۱۰]

اما با وجود این موضع‌گیری روشن، شرکت‌های اروپایی همچنان برای ورود به بازار ایران و به‌خصوص بخش انرژی آن با احتیاط فراوان عمل می‌کنند و بیشتر منتظر روشن شدن سیاست‌های آینده آمریکا در قبال ایران هستند.

در طرف دیگر توجه به گذشته روابط میان ایران با کشورهای چین و روسیه نشان از همکاری مناسب میان آن‌ها پیش از صدور قطعنامه‌ها و سنگین شدن تحریم‌ها علیه ایران دارد به‌صورتی که این کشورها تحت فشارهای بین‌المللی و ایالات متحده تقریباً در آخرین مراحل به تحریم‌های ایران پیوستند و حتی در زمان تحریم نیز روابط خوبی با ایران داشتند. از طرف دیگر نزدیکی نقطه نظرات منطقه‌ای موجب تقویت روزافزون روابط جمهوری اسلامی با کشورهای چین و به‌خصوص روسیه شده است و به آن‌ها اجازه داده تا روابط راهبردی خود را در بسیاری از حوزه‌ها گسترش و افزایش دهند و با استفاده از فرصت بوجود آمده از توقف تحریم‌ها بر حجم مبادلات اقتصادی خود بیفزایند. از این رو مقامات رسمی این دو کشور نیز بارها بر حمایت کامل خود از برجام تأکید کرده‌اند.

ب- راهبرد دولت ایران: اتخاذ راهبرد حفظ و تقویت برجام

با آغاز به کار دولت یازدهم فصل جدیدی در مذاکرات هسته‌ای ایران و گروه ۵+۱ گشوده شد، در ۱۴ شهریور ۱۳۹۲ رئیس‌جمهور دستور بازگشت پرونده هسته‌ای ایران به دستگاه دیپلماسی کشور را صادر کرد و محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه ریاست گروه مذاکره‌کننده هسته‌ای را بر عهده گرفت. هدف اصلی دولت از میان برداشتن تحریم‌ها به‌عنوان راه‌حل بسیاری از مشکلات جامعه عنوان گردید و بر همین اساس دولت از تمام توان خود برای دستیابی به توافق هسته‌ای استفاده نمود و درنهایت و پس از انجام مذاکرات طولانی در تاریخ ۲۳ تیر ۱۳۹۴ توافق جامع هسته‌ای وین یا برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) میان ایران و گروه کشورهای ۵+۱ منعقد گردید که به‌موجب آن در مقابل محدودیت‌هایی در برنامه هسته‌ای ایران بخشی از تحریم‌های اعمالی علیه ایران متوقف گردید. مسئولان دولت این توافق‌نامه را مهم‌ترین دست آورد خود می‌دانند و حفاظت از آن را در صدر اولویت‌های خود قرار داده‌اند. بر همین اساس دکتر روحانی بعد از ثبت‌نام در انتخابات دوازدهمین دوره ریاست جمهوری، حفظ برجام را یکی از مهم‌ترین مسائل اقتصادی و سیاسی دانست و دکتر محمدجواد ظریف پس از کسب رأی اعتماد به‌عنوان وزیر خارجه ایران در دولت دوازدهم، در خصوص اولویت‌های دستگاه دیپلماسی، اولویت اول را حفظ برجام و جلوگیری از بدعهدی آمریکایی‌ها اعلام نمود. [۱۱]

دولت ایران همچنین به‌منظور تقویت برجام و با اعتقاد به این امر که منفعت طرف مقابل از سرمایه‌گذاری در ایران عامل پایداری توافق خواهد بود مبادرت به انعقاد قراردادهای تجاری با ارزش بالا علی‌الخصوص با طرفین اروپایی برجام نمود.

در همین راستا پس از برجام فرانسه یکی از بزرگ‌ترین شرکای تجاری در اقتصاد ایران شد. در ۱۱ ماه نخست سال ۲۰۱۶ میلادی (۹۵-۹۴) میزان مبادلات تجاری میان ایران و فرانسه به یک میلیارد و ۷۰۰ میلیون دلار رسید که نسبت به مدت مشابه سال پیش از آن ۳ برابر شد. فرانسوی‌ها که تا پیش از اعمال تحریم‌ها علیه ایران از جمله شرکای خوب این کشور در اتحادیه اروپا بودند و در جریان مذاکرات نقش پلیس بد ماجرا را داشتند، پس از به نتیجه رسیدن برجام دوباره به حال گذشته بازگشتند. قراردادهای دو شرکت خودروسازی بزرگ فرانسوی‌ها یعنی پژو و رنو و نیز ورود هواپیماهای ایرباس به ایران از نتایج روشن بازگشت فرانسوی‌ها به میدان تجارت با ایران بوده است. [۱۲]

ج- راهبرد کشور آمریکا: اتخاذ راهبرد فشار و تعامل در دولت اوباما و راهبرد تهدید و افزایش فشار در دولت ترامپ

مرور عملکرد و سیاست‌های احزاب اصلی آمریکا یعنی حزب جمهوری خواه و دموکرات نشان از آن دارد که دشمنی و اعمال فشار بر ایران یک سیاست راهبردی در آمریکا است که با تغییر ساکنان کاخ سفید تغییر نمی‌کند و تفاوت تنها در نحوه انجام این راهبرد در آمریکا است. بر این مبنای دولت اوباما که تصدیق انجام مذاکرات با ایران و گروه ۵+۱ را نیز عهده‌دار بود پس از حصول توافق هسته‌ای، راهبرد دوجانبه تعامل و فشار را در خصوص ایران به کار گرفت. بر اساس این راهبرد از یک طرف اوباما توافق برجام را یکی از دست آوردهای دولت خود ذکر و به کرات از آن به عنوان توافقی تاریخی و پیروزی دیپلماسی یاد می‌کند و همچنین جان کری وزیر امور خارجه دولت اوباما در خصوص درخشان بودن این توافق در یادداشتی در دومین سالگرد برجام چنین می‌گوید: «من به

بسیاری از دستاوردها و اقداماتم در دوران وزارت امور خارجه دولت رییس جمهور اوپاما افتخار می‌کنم؛ از توافق آب و هوایی پاریس گرفته تا تغییر در یافتن راهی برای ایجاد یک دولت وحدت در افغانستان و تا برافراشته شدن پرچم آمریکا در هاوانا برای اولین بار در شش دهه گذشته؛ اما گمان نمی‌کنم چیزی به اندازه این توافق تاریخی (برجام) درخشان باشد.» [۱۳] و از طرف دیگر با استفاده از حربه‌ی تحریم به بهانه‌های مختلف از جمله نقض حقوق بشر، آزمایش‌های موشکی و حمایت از گروه‌های تروریستی، ایجاد فشار و جو روانی علیه ایران را نیز دنبال می‌نمود. تأکید مداوم مقامات وزارت خزانهداری بر استمرار تحریم‌های اولیه به منظور هراس نظام بانکی بین‌المللی از همکاری با ایران و اعلام اینکه ایران تهدیدی برای جهان، ناقض حقوق بشر و حامی تروریسم است بر اساس همین رویکرد صورت می‌پذیرفت. مصادره ۲ میلیارد دلار از اموال ایران، اعمال محدودیت ویزا، تمدید قانون تحریمی ایسا و همچنین تصویب تحریم‌های جدید ضد ایرانی توسط دولت اوپاما از جمله موارد ناقض برجامی است که جهت فشار بر ایران در زمان ریاست جمهوری اوپاما مورد تصویب قرار گرفت.

با روی کار آمدن دولت ترامپ نحوه عملکرد و برخورد آن‌ها با توافق برجام نسبت به گذشته تغییر یافت. ترامپ در روزهایی که هنوز در رقابت‌های انتخاباتی به سر می‌برد وعده پاره کردن توافق با ایران در نخستین هفته‌های حضور در قدرت را داد و پس از استقرار در کاخ سفید ضمن متهم نمودن ایران به نقض روح برجام از آن به‌عنوان « بدترین توافق تاریخ آمریکا» نام برد؛ اما در عمل دولت ترامپ تصمیم‌گیری در خصوص آینده برجام و نحوه تعامل با ایران را موکول به بازبینی سیاست کلی آمریکا در مورد

ایران نمود. بر همین اساس رکس تیلرسون وزیر خارجه امریکا اواخر ماه آوریل و همزمان با نخستین نامه به کنگره برای اعلام پایبندی ایران به توافق هسته‌ای اعلام کرد که ترامپ تیمی در شورای امنیت ملی را برای تعیین استراتژی کلان امریکا در قبال ایران و اینکه آیا تعلیق اجرای تحریم‌های هسته‌ای طبق برجام به نفع امریکا است یا خیر، تعیین کرده است.

درحالی‌که زمان اولیه برای اعلام نظر این گروه ۹۰ روز پس از سخنان تیلرسون اعلام شده بود اما عملاً تا نیمه ماه جولای نیز این گروه نتوانست نتیجه تحقیقات خود را اعلام کند و در نتیجه برای بار دوم پایبندی ایران به برجام و تعلیق تحریم‌ها اعلام شد اما در آن مقطع ترامپ که با اکراه پایبندی ایران به برجام را امضاء نموده بود برای وزارت امور خارجه و شورای امنیت ملی خود یک ضرب‌الاجل جدید تعیین و تأکید کرد تا اکتبر گزارش نهایی در مورد استراتژی کلان امریکا در قبال برجام باید روی میز کار رییس‌جمهور باشد. این موضع‌گیری‌ها و تهدیدهای دولت ترامپ با فعالیتهای مغایر برجامی دولت وی همراه بود، دولت ترامپ همزمان با اعلام پایبندی ایران به توافق‌نامه برجام تحریم‌های جدیدی علیه ۱۸ فرد و نهاد ایرانی اعمال نمود و قانون تحریم‌ها علیه روسیه، ایران و کره شمالی موسوم به «مادر تحریم‌ها» و «سیاه‌چاله تحریمی» را تنفیذ کرد، تحریمی که کارشناسان معتقدند به دنبال قفل کردن همه فعالیت‌های اقتصادی ایران است. همچنین در بیانیه کاخ سفید در مورد سفر ترامپ برای شرکت در نشست گروه ۲۰ در هامبورگ ذکر شد «دونالد ترامپ رئیس‌جمهور آمریکا از حضور خود در هامبورگ در نشست گروه ۲۰ استفاده می‌کند تا دیگر کشورها را از تعامل بازرگانی با ایران منصرف کند». [۱۴]

در نتیجه باید برای مشخص شدن تصمیم نهایی ترامپ در خصوص برجام و به تبع آن تعلیق تحریم‌ها تا ضرب‌الاجل نیمه اکتبر منتظر ماند، تصمیمی که به نظر می‌رسد از ۲ حالت خارج نباشد. یا دولت ترامپ با اعلام عدم پایبندی ایران به تعهدات خود ذیل برجام، تصمیم‌گیری در خصوص ادامه لغو تحریم‌ها را به کنگره می‌سپارد و در صورت رأی کنگره به بازگشت تحریم‌های ثانویه، آمریکا عملاً از برجام خارج می‌گردد. ۱ و یا اینکه ضمن اعلام پایبندی خود به برجام بر میزان تحریم‌ها و محدودیت‌های خود علیه ایران می‌افزاید و همزمان خواستار اصلاح آن می‌گردد. تبعات اتخاذ هر یک از حالت‌های فوق بر ایران در ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۱- خروج آمریکا از برجام: مهم‌ترین موضوع در صورت تحقق این حالت پاسخی است که ایران به آن خواهد داد. در این زمینه مقامات دولت ایران اعلام نموده‌اند در صورتی که آمریکا از برجام خارج گردد ولی کشورهای اروپایی به آن پایبند باشند، برجام را با همکاری کشورهای اروپایی ادامه خواهند داد که در این صورت نیز ۲ حالت برای شرکت‌های بین‌المللی که تمایل حضور در ایران را دارند متصور است:

الف- گزینش بین ایران و آمریکا: در صورتی که خروج آمریکا از برجام و سیاست‌های تحریمی آن موجب شود که شرکت‌های

۱ - بر اساس قانون مصوب کنگره آمریکا رئیس‌جمهور باید هر سه ماه یک‌بار علاوه بر پایبندی ایران به مفاد فنی برجام، یک موضوع دیگر را نیز تأیید کند: اینکه رفع تحریم‌های ایران در راستای منافع امنیت ملی آمریکا است. اگر دولت آمریکا در این خصوص تأییدیه‌ای صادر نکند، کنگره آمریکا ۶۰ روز زمان خواهد داشت تا در مورد احیای تحریم‌های ثانویه که بر اساس برجام رفع شده بودند، تصمیم‌گیری کند.

بین‌المللی مجبور به انتخاب بین ایران و آمریکا گردند، به عقیده بسیاری از کارشناسان، انتخاب شرکت‌ها، همکاری با آمریکا خواهد بود. خانم کرافت ۱ رئیس بخش استراتژی کالایی آر بی اس کپیتال و کارشناس سابق نفتی آژانس اطلاعات مرکزی آمریکا در این زمینه بیان می‌دارد: "با روی کار آمدن ترامپ، شرکت‌های اروپایی انرژی که برای توسعه منابع عظیم نفت و گاز ایران صف‌کشیده‌اند با خطر بزرگی مواجه می‌گردند: بدین صورت که مدیریت ترامپ باعث اعمال مقرراتی در توافقی هسته‌ای خواهد شد که مجدداً تحریم‌هایی را برقرار می‌سازد که شرکت‌هایی که در بخش نفت و گاز ایران سرمایه‌گذاری می‌کنند مجازات (جریمه) خواهند شد. ترامپ می‌تواند فرآیندی را تنظیم کند که در آن با امتناع از تأیید اینکه ایران مطابق شروط توافق عمل نموده و با استفاده از نقض فنی، با ضربه‌ای محکم و ناگهانی تحریم را به‌جای خود بازگرداند؛ که در این صورت، تحریم‌های جدید، شرکت‌ها را بین تجارت با ایران یا محروم شدن از سیستم مالی آمریکا قرار می‌دهد؛ که به عقیده وی انتخاب شرکت‌ها، آمریکا خواهد بود." [۱۵]

ب- امکان همکاری همزمان با آمریکا و استفاده از ظرفیت اقتصادی ایران با مقاومت کشورهای اروپایی:

به نظر می‌رسد این همان حالتی باشد که ایران اعلام نموده در صورت خروج آمریکا از برجام حاضر به ادامه آن با کشورهای اروپایی است. درواقع این حالت تکرار اتفاقی است که در زمان تصویب نخستین قانون ISA میان آمریکا و کشورهای اروپایی به وقوع پیوست. اینکه آیا اتحادیه اروپا می‌تواند با توجه به شرایط امروز خود در عمل رویه‌ای مستقل از آمریکا در پیش بگیرد

و به‌عنوان وزنه متعادل‌کننده توافق عمل نماید یا خیر چندان امیدوارکننده به نظر نمی‌رسد.

۲- پاییند ماندن آمریکا به برجام همراه با افزایش میزان تحریم‌ها و محدودیت‌های خود علیه ایران:

در صورتی که آمریکا مطابق توصیه اکثر کارشناسان خود، به‌صورت رسمی از برجام خارج نگردد می‌تواند ضمن پرهیز از تبعات ناشی از خروج یک‌طرفه خود از برجام با اعمال تحریم‌های جدید به بهانه‌های مختلف غیرهسته‌ای و همچنین اتخاذ سیاست‌های سخت‌گیرانه در قبال اجرای برجام بر میزان فشارهای خود علیه ایران به‌منظور همراه نمودن آن با سیاست‌های خود بیفزاید. در این حالت از جمله مهم‌ترین تبعات آن برای حوزه انرژی ایران می‌توان موارد ذیل را ذکر کرد:

الف- ماندگاری ریسک همکاری شرکت‌های بین‌المللی با ایران: از جمله نخستین آثار اعمال تحریم‌های جدید به بهانه‌های مختلف علیه ایران و اتخاذ سیاست‌های سخت‌گیرانه در قبال اجرای برجام، حفظ جو روانی ناشی از آن علیه ایران و ریسک بالای همکاری شرکت‌های بین‌المللی با ایران است؛ که می‌تواند بیشترین تأثیر را در بخش انرژی ایران بر جای بگذارد.

ب- تغییر موازنه و قدرت چانه‌زنی در قراردادهای حوزه انرژی به نفع طرف مقابل: توجه به نیاز ایران به جذب سرمایه‌گذاری جهت توسعه منابع انرژی خود از یک‌سو و ریسک بالای حضور در قراردادهای بلندمدت این حوزه به دلیل سیاست‌های آمریکا از طرف دیگر موجب تغییر قدرت چانه‌زنی و به تبع آن دادن امتیازات بیشتر به اشخاص طرف قرارداد با ایران می‌گردد.

ج- سرمایه‌گذاری گزینشی: از دیگر تبعات اتخاذ سیاست مذکور

توسط آمریکا این است که شرکت‌های خارجی که خواستار همکاری بلندمدت اقتصادی با ایران هستند حتماً قبل از حضور امضای قرارداد در ایران با آمریکا وارد مذاکره شده و هماهنگی‌های لازم را انجام می‌دهند که در این صورت تنها شرکت‌هایی امکان حضور در ایران را پیدا می‌کنند که توانسته باشند از آمریکا تأییدیه بگیرند.

اینکه ترامپ کدام‌یک از حالات فوق را انتخاب می‌کند در ۱۵ اکتبر مشخص خواهد شد ولی با توجه به شرایط امروز جهان و توجه به بحران موجود آمده در شبه‌جزیره کره و همچنین محاسبه سود و زیان (دست آورد در مقابل تبعات) احتمال انتخاب حالت دوم بسیار بیشتر است، زیرا به‌موازات اینکه می‌تواند بیشتر دست آوردهای حالت نخست را با اعمال فشار بر ایران در صورت پایبند بودن آمریکا به برجام بدست بیاورد می‌تواند از تبعات منفی ناشی از خروج یک‌طرفه از آن نیز رهایی پیدا کند. از جمله تبعات منفی که خروج یک‌طرفه دولت ترامپ از برجام می‌تواند برای آمریکا ایجاد نماید عبارت‌اند از:

- خدشه به اعتبار آمریکا از نظر التزام آن کشور به توافقاتی که با سایر کشورها به دست می‌آورد.
- خدشه‌دار شدن اعتماد کره شمالی نسبت به اراده آمریکا جهت التزام به هر توافقی که ممکن است بر سر موضوع سلاح‌های هسته‌ای این کشور بر اساس مذاکره بدست آید.
- و محروم شدن آمریکا از مزیت تجارت با ایران. تجارتی که در عوض نصیب روسیه، چین و اروپائی‌ها می‌شود.^۱

۱ - امضای قرارداد ایران ایر و بوئینگ برای خرید ۸۰ فروند هواپیما به ارزش ۱۶ میلیارد و ۶۰۰ میلیون دلار نمونه‌ای از روابط اقتصادی ایران و آمریکا در پس‌برجام است که می‌تواند زمینه رفع دو نگرانی عمده

اما با تمام این تفاسیر ترامپ نشان داده که رئیس‌جمهوری غیرقابل‌پیش‌بینی است، تصمیم او مبنی بر خروج آمریکا از توافق‌نامه بین‌المللی آب و هوایی پاریس که از مجموع ۱۹۷ کشور عضو سازمان ملل ۱۹۵ کشور توافق‌نامه آن را امضاء نموده‌اند، نمونه‌ای از این‌گونه تصمیمات اوست.

■ ۵/۵. وضعیت آینده صنعت نفت ایران با تمدید قانون ایسا (ISA)

علی‌رغم جذابیت بالای صنعت نفت ایران برای سرمایه‌گذاران خارجی (حتی با جذابیت‌های بسیار الگوی جدید قراردادهای نفتی موسوم به IPC) به نظر می‌رسد حفظ ساختارهای تحریم به‌وسیله‌ی تمدید تحریم ایسا (باوجود توقف اجرای آن) و پیچیدگی شرایط و ابهام‌هایی که در خصوص عملکرد دولت آینده آمریکا وجود دارد، سبب می‌شود شرکت‌های نفتی بین‌المللی حداقل تا زمانی که چشم‌انداز سرمایه‌گذاری در ایران واضح‌تر بشود جانب احتیاط را پیش‌گرفته و منتظر عملکرد دولت ترامپ در خصوص برجام و تحریم‌ها بمانند.

درنتیجه باید اذعان نمود تمدید تحریم ایسا علاوه بر اینکه نقض برجام محسوب می‌شود بزرگ‌ترین ریسک و چالش پیش روی سرمایه‌گذاران خارجی برای مشارکت در پروژه‌های نفتی ایران نیز به‌حساب می‌آید، به‌نحوی که شرکت‌های خارجی مشتاق به فعالیت در پروژه‌های نفتی ایران که به دلیل تحریم نتوانستند وارد

این شرکت هواپیماساز آمریکایی باشد. در نشست سالانه سهامداران بوئینگ، حاضران در جلسه اعلام کرده‌اند که در صورت تحویل هواپیماهای بوئینگ کوتاه‌برد و بلندبرد به دو شرکت هواپیمایی ایرانی (ایران ایر و آسمان)، ریسک کاهش یک‌سوم از تولیدات بوئینگ از بین می‌رود. همچنین از آنجاکه به دلیل رکود حاکم بر این شرکت نگرانی از تعدیل نیرو نیز وجود داشت، کارشناسان بر این باورند که قرارداد دو شرکت ایرانی با بوئینگ، این موضوع را هم برطرف خواهد کرد و بازخريد احتمالی نیروها به تعویق خواهد افتاد. [16].

ایران شوند و یا مجبور به ترک پروژه‌های خود گردیدند، منتظر تصمیمات و نحوه اجرای این قانون، توسط دولت ایالات متحده خواهند بود. جدول شماره ۳ پیوست، لیست شرکت‌هایی که تنها در فاصله زمانی ۲۰۱۱-۲۰۰۹ بر اثر تحریم به فعالیت خود در ایران خاتمه داده و کشور را ترک کرده‌اند یا در زمینه تأمین فرآورده پالایشی، همکاری خود را با کشور قطع کرده‌اند نشان می‌دهد. از طرف دیگر به دلیل ضعف ساختاری برجام بر علیه ایران امکان پاسخگویی مناسب از جانب دولت به موارد نقض برجام از جانب آمریکا وجود ندارد، زیرا در مبحث پایبندی و اجرای طرفین به تعهدات خود و ضمانت اجرا جهت پایبندی آنان به برجام و عدم نقض آن، موازین متوازی برای طرفین توافق در نظر گرفته نشده است، از طرفی تعهدات ایران به صورت شفاف و صریح ذکر شده که انجام آن می‌بایست توسط آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مورد راستی‌آزمایی قرار گیرد و هر حرکت خلاف آن نقض برجام محسوب شده و با ضمانت اجرای بازگشت تحریم‌ها مواجه می‌گردد ولی در مقابل تعهدات طرف مقابل به صورت غیر شفاف و بعضاً تفسیرپذیر ذکر شده که در عمل علاوه بر اینکه اثبات نقض برجام از جانب آن‌ها را بسیار سخت نموده، ضمانت اجرای مناسبی جهت الزام آن‌ها به پایبندی به توافق نیز در نظر گرفته نشده است زیرا بر اساس مکانیزم حل و فصل اختلافات تحت برجام، چنانچه ایران از طرف مقابل به خاطر عمل نکردن به تعهداتش شکایت نماید در نهایت ظرف سی روز تمام قطعنامه‌های قبلی علیه خود ایران برمی‌گردد.

بر اساس بند ۳۶ و ۳۷ برجام چنانچه ایران معتقد باشد که هر یک یا کلیه اعضای گروه ۵+۱ تعهدات خود را طبق برجام رعایت

نکرده‌اند ایران می‌تواند موضوع را برای حل و فصل به کمیسیون مشترک ارجاع دهد، به همین ترتیب چنان چه هر یک از اعضای گروه ۵+۱ نیز نسبت به عدم رعایت تعهدات ایران معترض باشند می‌توانند اقدام مشابه انجام دهند. کمیسیون مشترک ۱۵ روز فرصت دارد تا موضوع را فیصله دهد مگر اینکه این زمان با اجماع تمدید شود. چنان چه اختلاف حل و فصل نشود موضوع به وزاری خارجه ارجاع می‌شود و وزیران ۱۵ روز فرصت دارند موضوع را فیصله دهند مگر اینکه این زمان با اجماع تمدید شود. پس از این مرحله عضو شاکی یا عضوی که اجرای تعهداتش زیر سؤال بوده می‌تواند درخواست کند تا موضوع توسط یک هیئت مشورتی که متشکل از ۳ عضو خواهد بود بررسی شود. هیئت مشورتی باید نظریه غیر الزام‌آوری را ظرف ۱۵ روز ارائه کند. چنانچه موضوع فیصله نیابد و شاکی معتقد باشد که موضوع مصداق «عدم پایبندی اساسی» است، آن طرف می‌تواند موضوع را به‌عنوان مبنای توقف کلی و یا جزئی اجرای تعهداتش قلمداد کرده و یا به شورای امنیت ابلاغ کند.

در ادامه شورای امنیت می‌باید در خصوص قطعنامه‌ای برای تداوم لغو تحریم‌ها رأی‌گیری کند. چنانچه قطعنامه فوق طی ۳۰ روز به تصویب نرسد مفاد قطعنامه‌های سابق مجدداً اعمال خواهند شد. [۱۷]

بنابراین در صورتی که جمهوری اسلامی ایران بخواهد هرگونه اقدامی برای مقابله با نقض برجام (تمدید ایسا) انجام دهد موجب ازسرگیری خودکار همه تحریم‌ها می‌گردد. از این رو:

۱. یا باید در مقابل تمدید ایسا و نقض برجام هیچ‌گونه واکنش متقابلی انجام ندهد: در این حالت ممکن است سرمایه‌گذاری به

میزان اندکی در برخی بخش‌های صنعت نفت انجام گیرد؛ اما کلیه شرکت‌های نفتی بین‌المللی در ورود به ایران بسیار با احتیاط عمل خواهند نمود و سرمایه‌گذاری در ایران نه با نگاه بلندمدت بلکه به صورت مقطعی و کوتاه‌مدت ممکن است از طرف برخی اشخاص غیر آمریکایی صورت پذیرد. در حالی که هیچ شخص آمریکایی نمی‌تواند اقدام به سرمایه‌گذاری در ایران نماید؛ بنابراین بازهم بخش قابل توجهی از تحریم‌ها پابرجا مانده است. به عبارت بهتر در این شرایط دولت هم بایستی اقدام طرف مقابل در نقض برجام را به ازای سرمایه‌گذاری محدود و مقطعی نادیده بگیرد.

۲؛ و یا اینکه در مقابل تمدید ایسا، اقدام متقابل انجام داده و به نوعی برجام بین طرفین نقض گردیده و ادامه اجرای آن منتفی گردد که در این شرایط کلیه تحریم‌ها به‌طور خودکار بازخواهد گردید.

۶. نقشه راه و الزامات راهبردی ایران جهت مقابله با تهدیدات ناشی از تحریم در حوزه صنعت نفت و گاز

با توجه به شرایط کنونی و ملاحظات ذکر شده در فوق، کشور ایران می‌بایست راهبردی متناسب با این شرایط اتخاذ نماید که از طریق آن بتواند ضمن بهره‌مندی حداکثری از توافقنامه برجام، اثر تهدیدات آینده در حوزه انرژی را به حداقل برساند از این رو دو راهبرد می‌بایستی در نقشه راه ایران گنجانده شود که عبارت‌اند از:

۱- راهبرد کوتاه‌مدت: با توجه به این امر که طرف اصلی ایران در توافقنامه برجام کشور آمریکا می‌باشد و دشمنی با ایران جزئی از سیاست‌های نهادینه شده در این کشور می‌باشد و همچنین تجربه مانع‌تراشی این کشور در طی دو سالی که از اجرای برجام می‌گذرد

نشان از استمرار این دشمنی حتی در صورت امضای توافق‌نامه از جانب آن کشور را دارد، ایران نمی‌تواند به برجام به‌عنوان راه‌حل اصولی و قابل‌اطمینان برای بلندمدت تکیه نماید ولی از آنجایی که ایران به تمام تعهدات خود ذیل آن پایبند بوده و آن‌ها را به انجام رسانده است، می‌بایست حداکثر تلاش را برای بهره‌مندی از حقوق ذکرشده خود در ذیل این موافقت‌نامه به کار گیرد و ضمن اتخاذ تدابیر مناسب در برابر کارشکنی‌های دولت ایالات متحده زمینه سرمایه‌گذاری هر چه بیشتر شرکت‌های بین‌المللی را در ایران فراهم نماید.

۲- راهبرد بلندمدت: به‌منظور کاهش و درنهایت از بین بردن تهدیدات ناشی از تحریم‌ها در بخش انرژی ایران برای درازمدت، می‌بایست بخش‌هایی را که در این حوزه توسط تحریم‌ها هدف قرار گرفته‌اند مورد شناسایی قرار داده و متناسب با آن‌ها اقدامات لازم و سیاست‌های مناسب اتخاذ گردد. بدین منظور دو بخش که در حوزه انرژی به‌عنوان نقطه‌ضعف ایران همواره مورد هدف قرار می‌گیرد شناسایی شده که پس از ذکر آن‌ها راهکارهای مناسب جهت کاهش تهدیدات هرکدام از آن‌ها نیز ذکر می‌گردد.

۱- وابستگی و اتکا ایران به فروش نفت خام و درآمدهای حاصل از آن برای اداره کشور:

یکی از مشکلات اساسی و پایه‌ای کشور ایران تکیه بودجه آن به درآمدهای حاصل از فروش نفت خام است که همین امر سبب گردیده در سالیان گذشته مورد هدف تحریم‌های بین‌المللی اعم از بیمه نشدن نفت‌کش‌ها و کاهش خرید نفت توسط سایر کشورها قرار گیرد و با کاهش صادرات نفت و در نتیجه کاهش درآمد ملی، کشور را در شرایط سختی قرار دهد. جهت مقابله با این تهدید

می‌بایست بر اساس راهکارهای اقتصاد مقاومتی الف: اتکا بودجه کشور به نفت قطع گردد و به‌جای آن بر تولید داخلی و مالیات تکیه گردد [۱۸] و ب: با تکمیل زنجیره ارزش و جایگزینی صادرات فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی به‌جای صدور نفت خام و گاز طبیعی اقدام به تولید ثروت بیشتر و کاهش اثرگذاری تحریم‌ها نمود.

امروزه بسیاری از کشورهای مصرف‌کننده نفت خام درآمد بیشتری (نسبت به کشورهای صادرکننده نفت) از منابع هیدروکربوری کسب می‌نمایند، زیرا با استفاده از نفت خام و گاز طبیعی به‌عنوان نهاده و تبدیل آن‌ها به کالاهایی با ارزش افزوده بالا و صدور آن چرخه بالقوه ارزش افزوده را وارد کشور خود نموده‌اند.

در سبد تولید منابع انرژی تقریباً ۷۰ درصد محصولاتی که مادر زندگی روزمره خود استفاده می‌کنیم، محصولات پتروشیمی است و با این ۷۰ درصد ۲۰۰ هزار نوع محصول از محصولات گاز می‌توان تولید کرد اما سهم ایران از این تنوع، تنها ۲۰۰ نوع محصول است. مروری بر اقتصاد سایر کشورهای جهان نشان می‌دهد، مفهوم ارزش افزوده با دستیابی به دانش فنی، به‌خوبی در تبدیل مواد اولیه خام در تمام صنایع از جمله نفت به کالاهای واسطه و نهایی، به راهبرد اصلی تبدیل شده است به‌نحوی که از اواسط دهه ۷۰ میلادی، کشورهای جهان سوم به‌عنوان منابع تهیه‌کننده مواد اولیه خام، تعیین و به‌تدریج و در یک سناریوی از پیش طراحی شده دقیق، به واردکننده محصولات ساخته‌شده با صادرات نفت خام خود، تبدیل شدند. در کشور ژاپن، صدور مواد خام اولیه ممنوع بوده (این موضوع در ایران نیز می‌تواند به‌صورت یک قانون درآید) و تولید و صادرات سودآورترین حلقه محصولات تولیدی که

اغلب آخرین و پیچیده‌ترین محصول است، انجام می‌پذیرد. در ۱۰ سال گذشته، عمده مواد پتروشیمی از نفت تولید می‌شد ولی امروزه فناوری تولید مواد پتروشیمی از گاز، در بیش از ۷۰ درصد موارد در سطح تولید انبوه وجود دارد. تغییر فناوری و تولید مواد پتروشیمی از گاز به جای نفت خام، موقعیت بی‌نظیری برای ایران ایجاد کرده است. مثلاً ایران می‌تواند در مراحل اولیه تبدیل فرآورده، گاز باقیمت هر مترمکعب ۲/۵ سنت را به اتان تبدیل کند. اگر اتان به محصولات پتروشیمی تبدیل شود قیمت گاز از یک مترمکعب ۲/۵ سنت به ۲۰ سنت افزایش می‌یابد؛ بنابراین به ازای هر مترمکعب گاز مصرفی می‌توان ۱۷/۵ سنت ارزش افزوده ایجاد کرد. با توجه به آمار گاز مصرفی ۱۵۶ میلیارد مترمکعبی گاز طبیعی کشور ایران در سال ۱۳۸۹، ارزش افزوده‌ای که می‌توانستیم در این سال ایجاد کنیم رقمی معادل ۲۷۳ هزار میلیارد ریال است که حدوداً معادل ۷/۴ درصد بودجه کل کشور در سال ۸۹ است. از این رو هر بخشی که گاز را به محصول نهایی تبدیل کند، ایران در آن بخش، مزیت نسبی قابل توجهی دارد. [۱۹]

باید توجه نمود هر چه فرآورده ما به آخرین حلقه محصولات تولیدی نزدیک‌تر شود ارزش افزوده بیشتری ایجاد خواهد نمود. نکته قابل تأمل این است اگرچه با اجرایی شدن قانون تحریمی ایسا ممنوعیت خرید محصولات پتروشیمی نیز اعمال می‌گردد اما به دلیل تنوع این محصولات و عدم توانایی برای ردیابی محصولات، تمدید ایسا بر صادرات محصولات پتروشیمی همچون گذشته تأثیر چندانی نخواهد گذاشت.

۲- وابستگی ایران به سرمایه و توان تکنولوژیکی شرکت‌های خارجی برای توسعه میادین نفت و گاز:

در این زمینه می‌بایست سیاست اصلی مسئولان اتکا به توان داخلی و جبران کمبودهای آن از طریق ایجاد و حمایت از توسعه‌ی شرکت‌های دانش‌بنیان^۱ در حوزه صنعت نفت و گاز باشد. این شرکت‌ها به‌عنوان بنگاه‌های اقتصادی دانش‌بنیان، نقش محوری در شرایط تحریم‌های اقتصادی ایفا می‌کنند و یکی از راهبردهای مهم و اثرگذار جهت تحقق اقتصاد مقاومتی هستند. بر اساس مطالعات انجام‌گرفته توسط APEC^۲ پایدارترین اقتصادها در جهان مربوط به اقتصادهای دانش‌محور است و در این میان شرکت‌های کوچک دانش‌بنیان موتور محرک و توسعه این اقتصادها هستند. لذا با توجه به نقش کلیدی که شرکت‌های دانش‌بنیان در عرصه پیشرفت فناوری در دنیا ایفا نموده‌اند در اقتصاد مقاومتی نیز رویکرد ویژه‌ای به چنین مؤسسه‌ای شکل گرفته است؛ بنابراین شرکت‌های دانش‌بنیان از یک‌سو موتور اصلی رشد اقتصادی و توسعه فناوری کشورها محسوب می‌شوند و از سوی دیگر توان مقابله با تحریم‌های اقتصادی و قدرت تحمل و مرتفع نمودن شرایط رکود بر یک کشور را دارا می‌باشند.[۲۰]

لازم به ذکر است که امروزه صنعتگران داخلی توانسته‌اند با وجود تحریم‌های بین‌المللی بالغ بر ۷۰ درصد نیازهای داخلی صنعت نفت ایران را تأمین و موفقیت‌های بزرگی در اجرای پروژه‌های عظیم بدست آورند که نمونه بارز آن تأمین ۹ میلیارد دلار منابع

۱- تعریف شرکت‌های دانش‌بنیان بر اساس ماده یک قانون حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان مصوب ۱۳۸۹ شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان، شرکت یا مؤسسه خصوصی یا تعاونی است که به‌منظور هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه‌ی اقتصاد دانش‌محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و فناوری) و تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه‌ی فن‌آوری‌های برتر و باارزش افزوده فراوان، به‌ویژه در تولید نرم‌افزارهای مربوط تشکیل می‌شود.

2. Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)

مالی در اوج محدودیت‌های شدید مالی و تحریم‌های سخت‌گیرانه بین‌المللی برای اجرای مگا پروژه‌های پارس جنوبی به‌وسیله صنعتگران و متخصصان داخلی است.

اتخاذ این سیاست به معنای نفی سرمایه‌گذاری خارجی و یا عدم استفاده از توان تکنولوژیکی شرکت‌های بین‌المللی در صنعت پرهزینه و پیچیده نفت و گاز نیست که همان‌گونه که پیش‌تر گفته شد می‌بایست با اتخاذ سیاست مناسب حداکثر بهره را از وجود سرمایه‌گذاری خارجی و لزوم بهره‌مندی کامل از دانش فنی آنان انجام داد ولی مراد این است که نباید در این زمینه‌ها وابسته به آنان بود.

۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری:

با تمدید قانون ایسا، آینده صنعت نفت و گاز کشور با ریسک، مشکلات و چالش‌های ناشی از حفظ ساختار تحریم‌ها از جمله ممنوعیت ارسال تجهیزات تولید بنزین و گازوئیل، فروش بنزین و گازوئیل، ممنوعیت ساخت بنادر، ممنوعیت خرید و یا کمک برای سرمایه‌گذاری و حتی ممنوعیت خدمات بیمه‌ای و ... روبرو خواهد بود. لذا می‌بایست سازوکارهای دیگری برای مقابله با تحریم‌های صنعت نفت شکل گیرد.

در مقابله با تمدید تحریم‌های ایسا (ISA) و به‌طور کلی تحریم‌هایی که حوزه انرژی را در ایران نشانه گرفته‌اند دولت دو راهبرد کوتاه‌مدت و بلند را باید اتخاذ نماید. در راهبرد کوتاه‌مدت دولت باید با اتخاذ تدابیر مناسب نهایت تلاش خود را برای بدست آوردن حقوق خود ذیل برجام انجام دهد و زمینه را برای جذب هر چه بیشتر سرمایه و دانش فنی شرکت‌های خارجی به

صنعت نفت و گاز فراهم آورد و در راهبرد بلندمدت می‌بایستی ضمن شناسایی نقاط ضعف کشور در حوزه انرژی که مورد هدف تحریمی کشورهای استعمارگر قرار می‌گیرد، سیاست مناسبی را جهت مقابله با آن‌ها اتخاذ نماید. بر این اساس و با توجه به وابستگی کشور به درآمد حاصل از فروش نفت خام جهت اداره کشور و همچنین نیاز آن به سرمایه و دانش فنی شرکت‌های خارجی جهت توسعه میادین خود، دولت می‌بایستی اقدامات لازم جهت قطع وابستگی بودجه به نفت و تکیه آن به تولید داخلی و مالیات را در دستور کار خود قرار داده و همچنین با اتکا به توان داخلی و حمایت از ایجاد و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان زمینه را برای کاهش وابستگی این صنعت به منابع و دانش شرکت‌های خارجی فراهم آورد.

در پایان، لزوم توجه به منویات مقام معظم رهبری در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان علوم انتظامی در تاریخ ۹۶۷۲۶ در خصوص راهکار مقابله با اقدامات خصمانه آمریکا در خصوص تعهدات خود بر اساس برجام راهنمای مسیر آینده مسئولان است که بیان داشتند: «مسئولان کشور به این نتیجه رسیدند که مذاکره کنند و از بخشی از حق خود نیز صرف‌نظر کنند تا تحریم‌ها برداشته شود اما امروز می‌بینیم علی‌رغم همه قرارها و تعهدها و بحث‌های فراوان در مذاکرات، برخورد آمریکا با این مذاکرات و نتیجه آن، کاملاً ظالمانه، قلدرمآبانه و زورگویانه است.

ملت ایران و مسئولان در مقابل این حرکت خصمانه دشمن، چه اقدامی باید انجام دهند؟ مسئولان باید به سردمداران فاسد رژیم ایالات متحده آمریکا اثبات کنند که به مردم خود متکی هستند و ملت ایران که ملتی مقتدر است، به برکت اسلام، زیر بار زور نمی‌رود و کرنش نخواهد کرد.» [۲۱]

منابع و مراجع:

- ۱ - <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Documents/۱۲۹۵۷.pdf>.
- ۲ - زمانی جواد، ۱۳۹۵ "تأثیر تحریم بر ایفای تعهدات در قراردادهای نفتی"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده نفت تهران.
- ۳ - ممبینی، یعقوب؛ اسماعیل رضانیپور و محمود مرادی، ۱۳۹۲، اقتصاد مقاومتی؛ راهکار عبور از تحریم‌ها (مطالعه موردی: کشور جمهوری اسلامی ایران)، کنفرانس بین‌المللی اقتصاد در شرایط تحریم، بابلسر، شرکت پژوهشی طرود شمال، <https://www.civilica.com/Paper-۱-IECEUS۰۱-IECEUS۰۱.html>.
- ۴ - <https://fas.org/sgp/crs/mideast/RS۲۰۸۷۱.pdf>.
- ۵ - فرامرز، ایرج، واکاوی دلایل تمدید تحریم‌ها و نقض برجام از سوی آمریکا و ساز و کارهای مقابله با آن. <http://file.uni-home.ir/?p=۲۲۳۳۱>
- ۶ - Navigating Iran Sanctions After Implementation Day, ۲۰۱۶, Iran Sanctions, Client Publications
- ۷ - Jeffrey, A., ۲۰۰۹, Second Thoughts on Secondary Sanctions, Journal of International Law, University of Pennsylvania
- ۸ - <http://www.forbes.com/sites/drillinginfo>، ۲۰۱۶/۰۲/۲۹/iran-post-۳ef۷۷۱f۹۴۵۶a#/sanctions-oil-gas-opportunities-and-challenges
- ۹ - https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/jcpoa_faqs.pdf
- ۱۰ - https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-statement-federica-mogherini-second-anniversary-۲۹۹۰۸/homepage_jcpoa_pt
- ۱۱ - <http://www.irna.ir/fa/News/۸۲۶۳۷۹۶۸/>
- ۱۲ - روابط اقتصادی ایران و اروپا در پس‌برجام، روزنامه صمت شماره ۷۷۲.
- ۱۳ - <http://donya-e-eqtasad.com/SiteKhan/۱۲۳۳۵۸۷/>
- ۱۴ - <http://www.iribnews.ir/fa/news/۱۷۲۱۲۴۱/>
- ۱۵ - <http://www.cnn.com/2017/05/14/donald-trump-may-torpedo/>

- .european-oil-giants-return-to-iran-says-rbc.html
- ۱۰۹۵۸۰۸/http://donya-e-eqtesad.com/news .۱۶ -
- JCPOA-PERSIAN--۱۵۰۷۲۶/http://www.mfa.gov.ir/uploads .۱۷ -
pdf.۵۶۰۰۳_۲-Final
- ۲۸۹۸۱=http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id .۱۸ -
۱۹. فرجی، غلامرضا-علوی، زینب-حسابی، زهرا. (۱۳۹۲) "خام فروشی و خام‌سوزی ممنوع
" مجله مدیریت شماره ۱۱۰ صفحه ۴۷-۵۰.
۲۰. سیده عاطفه قاسمی و سیده فاطمه قاسمی، ۱۳۹۲، تحریم اقتصادی و عملکرد شرکت
های دانش بنیان، کنفرانس بین المللی اقتصاد در شرایط تحریم، بایلسر، شرکت پژوهشی طرود
شمال، ۰۶۸_IECEUS۰۱-https://www.civilica.com/Paper-IECEUS۰۱.html .۰۶۸_
۲۱. http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۷۶۸۷ .۲۱ -
۲۲. صیادی محمد و برکشلی فریدون، ۱۳۹۱، تأثیرات کوتاه مدت و بلند مدت تحریم های بین
المللی نفتی بر بخش انرژی ایران، معاونت پژوهش های اقتصادی مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع
تشخیص مصلحت نظام، گزارش راهبردی شماره ۱۵۵.

زمان	پروژه/میدان	شرکت	ارزش	هدف
فوریه 1999	دروید (نفتی)	توتال فرانسه، انی ایتالیا	1 میلیارد دلار	205*000 هزار بشکه در روز
آوریل ۱۹۹۹ و دسامبر 2016	بلال (نفتی) توسعه اولیه در سال 2004 به اتمام رسید. PTTEP تایلند در سال ۲۰۱۶ موافقتنامه‌ای را با شرکت ملی نفت ایران به منظور مطالعه برای توسعه بیشتر امضاء نمود. (هنوز قراردادی در سال ۲۰۱۶ امضا و اجرا نگردیده است)	توتال فرانسه. Bow Valley کانادا. انی ایتالیا. PTTEP تایلند	300 میلیون دلار	40 هزار بشکه در روز
نوامبر ۱۹۹۹	سروش و نوروز (نفتی)	رویال داچ شل (هلند) Japex (ژاپن)	800 میلیون دلار	190 هزار بشکه در روز
آوریل ۲۰۰۰	بلوک اناران (نفتی) لوک اویل و استات اویل در سال ۲۰۰۰ در این پروژه سرمایه‌گذاری نمودند ولی در سال ۲۰09 کار را رها نمودند.	استات اویل (نروژ). لوک اویل (روسیه)	105 میلیون دلار	65 هزار بشکه در روز
ژوئیه 2000	فاز ۴ و ۵ پارس جنوبی	انی ایتالیا	1.9 میلیارد دلار	2 میلیارد فوت مکعب در روز
مارس 2001	اکتشاف نفت دریای خزر	GVA (سوئد)	225 میلیون دلار	
ژوئن 2001	دارخوین (نفتی)	انی ایتالیا	یک میلیارد دلار	100 هزار بشکه در روز
ماه مه 2002	مسجدسلیمان (نفتی)	Sheer Energy کانادا. شرکت ملی نفت چین (CNPC) شریک محلی، نفت گران	80 میلیون دلار	25 هزار بشکه در روز

2 میلیارد فوت مکعب	1.6 میلیارد دلار	شرکت مهندسی و ساخت GS کره جنوبی	فاز ۹ و ۱۰ پارس جنوبی	سپتامبر ۲۰۰۲
3 میلیارد فوت مکعب	750 میلیون دلار	Statoil نروژ	فاز ۶ و ۷ و ۸ پارس جنوبی	اکتبر 2002
320 هزار بشکه در روز	200 میلیون دلار (اینپکس ژاپن) 2.5 میلیارد دلار CNPC چین.	اینپکس (ژاپن) CNPC (چین) رویال داچ شل	آزادگان (نفتی) در اکتبر ۲۰۱۰ اینپکس ژاپن (سرمایهگذار اصلی) سهام خود را فروخت. در ژانویه ۲۰۰۹ میدان آزادگان شمالی و جنوبی به شرکت ملی نفت چین واگذار شد ولی ایران در سال ۲۰۱۴ به دلیل عدم انجام کار مؤثر، قرارداد را لغو نمود.	ژانویه 2004 دسامبر 2016
به تولید نرسید	178 میلیون دلار	پتروبراس برزیل	بلوک توسان در فوریه ۲۰۰۹ نفت در بلوک کشف گردید ولی بر اساس نظر شرکت مقدار آن تجاری نبود.	اوت 2004
300 هزار بشکه در روز	2 میلیارد دلار	ساینوپک چین قرارداد در دسامبر ۲۰۰۷ نهایی گشت.	یادآوران (نفتی) بر اساس اعلام ایران در سال ۲۰۱۴، ساینوپک در خصوص پیشرفت یا مشکلاتی در این میدان که تا عراق نیز گسترش یافته مواجه شده است.	اکتبر 2004 دسامبر ۲۰۱۶
؟	؟	PTT تایلند	بلوک ساوه (نفتی)	2005
؟	20 میلیون دلار	ساینوپک چین	بلوک گرمسار (نفتی) در ژوئن ۲۰۰۹ نهایی شد.	ژوئن 2006
گسترش تولید تا ۲۵۰ هزار بشکه در روز	959 میلیون دلار	ساینوپک چین JGC ژاپن صنایع سنگین هیوندای (کره جنوبی)	توسعه پالایشگاه اراک	ژوئیه 2006

سپتامبر 2006	بلوک خرم‌آباد (نفتی) داده‌های ارزش‌گذاری جمع‌آوری‌شده ولی هیچ برنامه‌ریزی برای تولید صورت نگرفته. (گزارش برگ اسنات اوپل در ماه مه ۲۰۱۱)	نورسک هیدرو و اسنات اوپل نروژ	49 میلیون دلار	؟
دسامبر 2006	میدان گازی پارس شمالی (گاز دریایی)	شرکت ملی فلات قاره چین	16 میلیارد دلار	3.6 میلیارد فوت مکعب
فوریه 2007	مخازن LNG در بندر تنبک	Daelim (کره جنوبی)	320 میلیون دلار	200 هزار تن ظرفیت
فوریه 2007	فاز ۱۳ و ۱۴ پارس جنوبی. وزارت امور خارجه در سپتامبر ۲۰۱۰ گفت که رویال داچ شل و رپسول دیگر این پروژه را دنبال نمی‌کنند.	رویال داچ شل، رپسول (اسپانیا)	4.3 میلیارد دلار	4 میلیارد فوت مکعب
مارس 2007	ارتقاء پالایشگاه اصفهان	Daelim (کره جنوبی)		
ژوئیه 2007	فاز ۲۲ و ۲۳ و ۲۴ پارس جنوبی (گاز) خط لوله برای انتقال گاز به ترکیه و اروپا و ساخت سه نیروگاه برق در ایران که قرارداد تا این تاریخ نهایی نشده است.	شرکت نفت ترکیه (TPAO)	12 میلیارد دلار	2 میلیارد فوت مکعب
دسامبر 2007	میدان گلشن و فردوسی در خشکی و دریا و پروژه LNG	SKS مالزی	15 میلیارد دلار	3.4 میلیارد فوت مکعب گاز و 250 هزار بشکه نفت در روز
2007	میدان نفتی جفیر	Belarusneft (بلاروس) تحت قرارداد با Naftiran.	500 میلیون دلار	40 هزار بشکه در روز
2008	بلوک نفتی دیر (خلیج فارس)	Edison ایتالیا	44 میلیون دلار	

فوریه 2008	حوزه لاوان (گاز دریایی) در دسامبر ۲۰۱۱ شرکت PGNiG از پروژه کنار گذاشته شد.	PGNiG شرکت لهستانی نفت و گاز	2 میلیارد دلار	
مارس 2008	میدان دانان (نفتی)	شرکت اکتشاف و تولید پترو وینتام	؟	؟
آوریل 2008	میدان گازی کیش (خط لوله ایران به عمان را شامل می‌شود.)	عمان (شرکت تأمین مالی پروژه)	7 میلیارد دلار	1 میلیارد فوت مکعب
آوریل 2008	مغان ۲ (نفت و گاز استان اردبیل) بر اساس گزارش GAO (اژانس غیر حزبی که برای کنگره کار می‌کند و اغلب به نام "بنیادهای کنگره" نامیده می‌شود) INA از ایران خارج شده است.	INA (کرواسی)	40 تا 140 میلیون دلار (بر اساس اندازه)	
2008	کارخانه پتروشیمی کرمانشاه	Uhde (آلمان)		300-000 هزار متریک تن در سال
ژوئن 2008	میدان نفتی رسالت (وضعیت کار مشخص نیست)	Amona (مآزی) جوین شده با CNOOC و یک شرکت چینی دیگر	1.5 میلیارد دلار	47 هزار بشکه در روز
ژانویه 2009	پلیمر بوشهر بر اساس گزارش GAO در ۷ ژانویه 2014، Sasol از ایران خارج شده است.	Sasol (آفریقای جنوبی)	؟	1 میلیون تن در سال
مارس 2009	فاز 12 پارس جنوبی شامل ساخت ترمینال LNG و میدان گازی فارسی و بلوک فرزاد-B	شرکت‌های هندی Oil and Natural Gas of India, Oil India .Corp Oil Corp. Ltd., India (In 2007 همچنین شامل سهم کوچکی از Sonanagol (انگولا) و PDVSA (ونزوئلا).	8 میلیارد دلار از شرکت‌های هندی. 1.5 میلیارد دلار، و Sonangol 780 میلیون دلار PDVSA	20 میلیون تن آلان جی سالانه تا 2012

اوت 2009	پالایشگاه آبادان	سلینوپک	تا ۶ میلیارد دلار اگر پالایشگاه جدید احداث شود
اکتبر 2009	فاز ۶ و ۸ پارس جنوبی. تأسیسات شیرین سازی گاز (گفتگو CRS با سفارت کره جنوبی در واشنگتن در ژوئیه 2010: قرارداد امضاء شده اما پس از آن توسط شرکت کره جنوبی لغو گردیده است.)	GS کره جنوبی	1.4 میلیارد دلار
نوامبر 2009	پارس جنوبی: فاز 12-قسمت 2 و قسمت 3	DAELIM (کره جنوبی) قسمت 2؛ Tecnimont (ایتالیا) قسمت 3	4 میلیارد دلار (2) میلیارد برای هر قسمت)
فوریه 2010	فاز ۱۱ پارس جنوبی حفاری در مارس ۲۰۱۰ آغاز گردید ولی CNPC در اکتبر ۲۰۱۲ از پروژه خارج شد.	CNPC (چین)	4.7 میلیارد دلار
2011	میدان گازی آذر (ایران قرارداد گازپروم را به دلیل عدم موفقیت این شرکت در انجام تعهداتش لغو نمود.)	گازپروم (روسیه)	
دسامبر ۲۰۱۱	میدان نفتی زاغه	Tatneft (روسیه)	55۰000 هزار بشکه در روز در پنج سال
ژوئیه ۲۰۱۶	میدان نفتی آبان Zarubezhneft موافقتنامه MOU برای ارزیابی این میدان امضاء نمود	Zarubezhneft روسیه	
ژوئیه ۲۰۱۶	میدان نفتی پایدار Zarubezhneft موافقتنامه MOU برای ارزیابی این میدان امضاء نمود	Zarubezhneft روسیه	

		شلومیرگر فرانسه	میدان پارسی و رگ سفید شلومیرگر موافقتنامه MOU برای ارزیابی این میدان امضاء نمود	نوامبر ۲۰۱۶
1.8 میلیارد فوت مکعب در روز	4.8 میلیارد دلار	توتال فرانسه، CNPC چین و پتروپارس	فاز ۱۱ پارس جنوبی	نوامبر ۲۰۱۶
		PGNIG لهستان	میدان نفتی سومار PGNIG لهستان موافقتنامه MOU برای ارزیابی این میدان امضاء نمود	نوامبر ۲۰۱۶
		کنسرسیومی متشکل از ۱۵ شرکت از نروژ، بریتانیا و ایران	میدان کرنج کنسرسیوم بین‌المللی Pergas موافقتنامه MOU برای ارزیابی این میدان امضاء نمود	نوامبر ۲۰۱۶
		گازپروم (روسیه) و PTTEP (تایلند)	میدان نفتی چنگوله شرکت‌ها موافقتنامه MOU برای ارزیابی میدان امضاء نموده‌اند.	دسامبر ۲۰۱۶
		رویال داچ شل	میدان گازی کیش رویال داچ شل موافقتنامه MOU برای ارزیابی میدان امضاء نموده است.	دسامبر ۲۰۱۶
		گازپروم روسیه و پتروناس مالزی	میدان گازی چشمه خوش گازپروم روسیه موافقتنامه MOU برای ارزیابی میدان امضاء نموده است.	دسامبر ۲۰۱۶
حد اکثر ۵۰۰ هزار بشکه نفت در روز		Tatneft روسیه	میدان نفتی شادگان در حال حاضر حدود ۶۵ هزار بشکه در روز تولید دارد.	مارس ۲۰۱۷

جدول پیوست شماره ۲. سرمایه‌گذاری‌های عمده صورت گرفته در
بخش انرژی ایران پس از سال ۱۹۹۹. [۴]

لازم به ذکر است که بیشتر موارد ذکر شده در این جدول به
دلیل فشار ناشی از تحریم‌ها یا به اجرا درنیامده‌اند و یا اینکه
پس از اجرا متوقف گردیدند.

جدول پیوست شماره ۳. لیست شرکت‌های انرژی که طی سال‌های ۲۰۰۹-۲۰۱۱ به فعالیت خود در ایران پایان داده‌اند. [۲۳]

کشور	شرکت	فعالیت
فرانسه	Total	به سرمایه‌گذاری در ایران پایان داده است.
آلمان	Linde Schlumberger	کلیه فعالیت‌های تجاری خود را متوقف نموده است. تا سال ۲۰۱۳ از ایران خارج خواهد شد.
هند	Reliance	فروش فرآورده‌های پالایشی به ایران را متوقف نموده؛ واردات نفت خام از ایران را متوقف خواهد کرد.
ایتالیا	Enispa	به سرمایه‌گذاری در ایران پایان داده است.
ژاپن	Inpex Corp	از میدان نفتی آزادگان خارج شده است.
کویت	Independent Petroleum Group	فروش فرآورده‌های پالایشی به ایران را متوقف نموده است.
مالزی	Petronas	فروش فرآورده‌های پالایشی به ایران را متوقف نموده است.
هلند	Royal Dutch shell	به سرمایه‌گذاری در ایران پایان داده است.
نرو	Statoil	به سرمایه‌گذاری در ایران پایان داده است.
کره جنوبی	GS Engineering & Construction	پروژه گازی ۱.۲ میلیارد دلاری در حال اجرا در ایران را لغو نموده است.

مذاکرات پیرامون فاز ۱۳ و ۱۴ در میدان گازی پارس جنوبی را رها کرده است.	Repsol	اسپانیا
متعهد گردیده که هیچ نوع فرآورده پالایشی به ایران ارسال نکند. متعهد گردیده که هیچ نوع فرآورده پالایشی به ایران ارسال نکند. متعهد گردیده که هیچ نوع فرآورده پالایشی به ایران ارسال نکند.	Vitol Glencore Trafigura	سوئیس
قراردادهای عرضه بنزین به ایران را لغو نموده است.	Tupras	ترکیه
عرضه سوخت جت به ایران ایر در فرودگاه هامبورگ آلمان را متوقف نموده؛ توقف مشارکت در تولید □□ و شرکت ملی نفت ایران در میدان □□□□	BP	انگلیس
خط لوله برای انتقال گاز ایران به اروپا بکار گرفته نخواهد شد.	خط لوله Adriatic-Tra	بین‌المللی

